

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

1876.

18:e Årg.

4:e häft.

Innehåll:

	Sid.
25. Anteckningar under läsningen af Stopford A. Brooke's arbeten....	205.
1. Tålmod och otålighet. 2. Trohet.	
26. Några ord om qvinnan såsom populär föreläsare. Ur ett bref från W. N.....	213.
27. Om den gifta qvinnans eganderätt. Af L. N.....	215.
28. Middlemarch by George Eliot af E—N.....	221.
29. Resebref från Gerda.....	256.
30. I fråga om arbetstäfingar för barn. Brefvexling mellan Sigyn och Esselde.....	263.
31. F. d. Arftagerskan. Poem af Rolf Esbjörnsson.....	269.
32. Boköfversigt.....	271.
33. Minneslista för tidningsläsare.....	272.
Mönster.....	273.
Uppgifter om pensioner i Lausanne. m. m.	

STOCKHOLM,

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

25. Anteckningar under läsningen af Stopford A. Brookes arbeten.

Tålmod och otålighet.

Det talas så vidt och bredt om tålmodet såsom en absolut dygd och otåligheten såsom ett absolut fel, att man förlorar allt tålmod vid att höra derpå. Om något i världen behöfver återföras till sitt rätta begrepp, så är det den gängse uppfattningen af dessa egenskaper. Det förmenas att vi aldrig böra känna oss uppbragta eller förbittrade, aldrig tillåta vårt blod att sjuda eller våra nerver att sticka eller hjulen af vår tillvaro att svänga med dubbel fart. Hvarje motgång bör tagas som en välsignelse, hvarje pröfning såsom en anmodan att sluta ögonen och fälla händerna i den dy, som fått namn af underkastelse. Hvilket tyraniskt ok som helst, vare sig inom hem eller samhälle, säges kunna blifva till en välsignelse för våra själar, blott vi bära det i tålmod.

Allt inom oss står i strid mot denna sats, och hela vår natur uppreser sig så deremot att vi känna oss förvissade, att den samma, så uttryckt, innebär icke en sanning utan en lögn. Det är icke heller på detta sätt, bibeln talar om tålmodet. Ingen af gamla testamentets helige hade synnerligt tålmod med det onda. Vål är det sant att Paulus talar om undergifvenhet för den bestående styrelsen — men detta dock under förutsättning att det är en styrelse af Gud till det goda. Vål är det sant att Kristus säger: »gif kejsaren hvad kejsaren tillhör»; men han säger

icke: »gif honom hvad folket tillhör.» Det är sant att Kristus bjuder: »om någon slår dig på det ena kindbenet, så vänd det andra till»; men Han afsåg icke härmed någon *allmän* regel, och om en sådan underkastelse skulle visa sig främja orätt och ge våldet eller sjelfviskheten allt vidare utbredning, så skulle Kristus, som sjelf icke alltid vände den andra kinden till för fari-seerna, vara den förste att säga: »så var icke min mening.»

Om skadan *drabbar endast oss personligen*, då är det vår pligt att bära den i tålmod och se om vi dermed kunna föra vår ovän tillrätta; men om den orätt som tillfogats oss *drabbar äfven andra, om den motverkar högre intressen, om den bringar allmännyttiga grundsatser i fara att misskännas eller vanställas*, då är det vår pligt icke att underkasta oss utan att stå emot. Båda dessa satser framgå klart ur en af de djupaste sanningar som lågo till grund för Kristi lif, och hvarförutan intet af hans sedebud kan rätt fattas, den att *all handling eller icke-handling måste bestämmas af åtrån att tjena menskligheten.* — — — — —

Vända vi oss från det allmänna till det enskilda lifvet, måste vi också här söka uppdraga en gräns mellan tålmod och otålighet i pröfningen. Denna gräns är den mellan *det oundvikliga* och *det som kan undvikas*. Det finnes ett ädelt och ett oädelt tålmod likasom en ädel och en oädel otålighet. Den motgång, som är oundviklig, som icke kan bekämpas, den måste vi bära i ädelt tålmod, det är i fast förtröstan på den himmelske Fadrens kärlek. Men pligten att bära det oundvikliga i olyckan ålägger ingalunda pligten att äfven underkasta oss det som *kan undvikas*. Att kämpa häremot med all kraft och med det glada mod, som tron på det rättas seger gifver, och som för hvarje nederlag åter kastar sig in i elden — detta är ädel otålighet — en otålighet som Gud älskar.

Ställ den menniska, man eller qvinna, som bär ett offentligt ansvar — ställ henne i valet mellan kampen för sin öfvertygelse

och stillatigandet till egen fördel — blir ej här tålmodet en synd — stridsmannens otålighet en dyr pligt?

Eller sök gränsen mellan tålmod och otålighet i den bitt-raste af alla pröfningar — tviflets. Det finnes harmoniska väsenden, öfver hvilka tviflet går fram såsom ett flygande moln en blåsig sommardag. Det sänker en hastig skugga, men förgår, för att låta trons solsken lysa ännu klarare. Men det gifves andra, så byggda till sin inre menniska, att de ej kunna undvika tvifvel. De kunna knappast uppstiga från ett lägre till ett högre område af andligt medvetande utan att gå igenom tviflets smärta. Att öda vår kraft i otåligt knot öfver denna smärta — det är oädel ömtålighet. Vi måste underkasta oss följderna af vårt ursprungliga skaplynnne, vi måste inse att vi ej utan andligt själfmord kunna tillkämpa oss ögonblicklig frid. Det blir då vår pligt att tåligt underkasta oss *det* faktum att *vi* kunna nå sanningen endast under hård kamp mot villfarelsen. Men att tåligt *stanna* i tvifvel, eller fly det, för att lefva ett färglöst, intetsägande lif inom kretsar der inga djupare spörsmål uppröra lifvets våg — det vore oädelt, syndigt tålmod.

Mot alla sådana frestelser uppreser sig otåligt den friborne anden och kräfver såsom sin rätt alla de hinder och all den kamp, hvarigenom han kan utveckla sitt lif — icke blott af egen kraft utan af Hans, som är vår broder, vår frälsare och som sagt att vi skola se sanningen och att sanningen skall göra oss fria.

Tag då lifvets pröfning med det tålmod, som ger kraft till handling, och anfall de frestelser, som åtfölja pröfningen, med hela otåligheten hos den, som ej kan hvila förr än han funnit sanningen. Och Gud skall hjälpa dig och Han, som på jorden bar sin Faders pröfningar med så outsägligt tålmod, men mötte orätt och svek med en så himmelsk tålighet — Han skall hjälpa dig, och det skall då en gång inför den store domaren heta om dig: *du vardt ej öfvervunnen af det onda, utan du öfvervann det onda med det goda.*

Trohet.

»Varer trogna intill döden och jag vill gifva eder lifsens krona.»

Hvad vi älska högst hos dem vi älska, hustru, man, vän eller brud — är *troheten*. Hon är grunden för alla öfriga dygder. Hon ger våra kära tusenfallt högre värde än de ega i och för sig, ty hon förlänar dem en gnista af gudomligt lif, ett återsken af odödlighetens behag.

Men huru sällsynt är denna oskattbara perla! så sällsynt att man frestas tro, att den icke finnes till, i den fullkomlighet som vi fordra. Ty på intet i verlden ställa vi så stora kraf som på troheten. Hela dess skönhet ligger i dess felfrihet. Om den har minsta vank; om den vexlar en vecka eller en dag; om den fläckas af minsta falskhet; om den glömmes för ett ögonblick, och ord uttalas stridande mot dess innersta väsende, upphör hon att vara trohet. Om hon blir falsk utan ord, om hon tillåter låga bevekelsegrunder föregifvas för en väns ännu gåtfulla handlingssätt; om hon ger rum för misstanke och lemnar förtalet utan motsägelse, då är hon icke längre trohet utan en trolöshet ännu värre än den, som i ett ögonblicks öfverilning förgätit sig sjelf.

Ej under då att vi ställa stora fordringar på denna dygd innan vi tro henne. Ett trohetsförhållande är en allt för stor och helig sak att vi tanklöst skulle kunna fästa vårt hjerta dervid. — Att ha trott sig stå på en klippa och plötsligt känna den svigta och sjunka i afgrunden är ett lidande allt för bittert för att den, som en gång erfarit det, lätt skulle å nyo utsätta sig därför. Allt som man blir äldre har man i öfrigt mindre anspråk på människorna; man känner sin egen svaghet och väntar ej att finna någon annan felfri; men gäller det *trohet*, så står fordran på fullkomlighet fast... ty man känner att bri-

sten här skulle ej blott fläcka utan tillintetgöra saken, förhärja lifvet och göra det till en ödemark.

Det är en möjlighet som ingen lättsinnigt underkastar sig. Och dock är det bättre att äfventyra den och bära följderna, än att förneka sig sjelf tron på kärlekens trohet. Bättre att älska och tro och bli bedragen, än att misstro alla, gifva blott half kärlek och aldrig drista att våga sin lycka genom att tro på en annan. Ty ha vi ej mod till detta vågspel, äro vi sjelfva oför-mögna till trohet.

Vissa karakterer hafva trohetsdygden medfödd. De kunna ej lefva om de ej lefva för en annan, och när de hängifva sig, göra de det obetingadt. De äro trogna äfven mot sjelfva trolös-heten. År förgå, år af bitter smärta, då hjertats osläckliga läng-tan kännes som plågan af kroppslig hunger, — år under hvilka hoppet aldrig sluter ögat och kärleken aldrig tvekar att frambära sitt dagliga offer för liknöjdheten eller brottet, till dess slutligen segern är vunnen, syndaren ångrar och det trogna hjertat vinner sitt lifs krona.

Sådant är stort och ädelt såsom få ting här i lifvet; och lyckas det också ej ofta, så är det därför icke mindre ädelt, snarare mer.

Och likväl vore det illa om alla vore på det sättet trogna. Troheten blefve då endast en lidande icke en arbetande och stri-dande dygd. Troheten sjelf miste sin dragningskraft om den all-tid vore stämd i moll.

Dessutom har den passiva troheten den faran att den för-drager och uppmuntrar synden. En sådan trohet är, då den eg-nas Gud den oföränderligt gode, det lärorikaste och mest upp-lyftande man kan se, men då den, som ej sällan händer, blir en trohet mot andras synd, när den tåligt bär hvad som sårar den allmänna rättskänslan och derigenom slappar afskyn för brottet — då har den urartat. Den blir då något ondt, orsak till ondt, och upphör i sin ordning att vara trohet.

Trohet, och detta den mest pröfvande, måste stundom yttra sig i sträng förebråelse, i en vrede som skoningslöst gisslar, ehuru man vet att hat skall följa derpå. Ingen är i sanning trogen mot en annan, som ej är ännu trognare mot rätt och sanning och renhet — d. ä. mera trogen mot Gud än mot hvad de kalla sin kärlek.

Andra karakterer finnas med en god och fast trohetsgrund, öfver hvilken dock i ungdomen ytligheten, lättsinnet och begäret efter ombyte kastat sina parasitrankor. De leka med lifvet utan att gifva eller begära trohet förr än lifvet en gång tränger till grunden af deras väsende och uppenbarar för dem sjelfva deras djupaste lifsbehof. Blifva de i denna vändpunkt af deras lif sig sjelfva trogna, så ega de också i egentlig bemärkelse trohetens dygd — och detta kanske i högre mått än andra. De ega då förmågan af denna trohetens »andra syn», som genom alla ytliga vexlingar och blott skenbara trolösheter hos ett älskadt väsen alltid ser klart det älskade idealet och egnar sitt lif åt den trohet som aldrig tröttnar att i oafslåligt tålmod, ömhet och undergifvenhet, med orubblig känsla af det rätta och sinne för det rena, bygga på fulländningen af idealet i verkligheten. Detta är äktenskapets uppgift och mål; detta är hvad makarna hafva att göra för hvarandra; detta är trohet i döden. — — — — —

Åter andra karakterer finnas, hvilka natur och dålig vana gjort trolösa i allt utom i trolöshet. — — Hela karakteren är en lögn. — De *kunna* ej vara sanna, de kunna ej förstå troheten, ty de hafva *spelat* trogna så länge att de taga dikten för verkligheten och deras värsta straff ligger deri att de icke äro medvetna af sin uselhet, ty lögnen är i deras ögon sanning. — — — — —

I historien om hjertats förhållande till Gud gäller detsamma. Menniskor finnas med ett medfödt andelif. Talet om Gud är för dem såsom deras själs modersmål — de tro på Honom ögonblick-

ligen och släppa honom sedan aldrig, ehvad pröfningar och olyckor som träffa dem. De äro härliga förebilder, dessa de stilla i landena; dock ej för alla, icke för hårdt frestade, icke för kämpanaturerna. De äro mera passiva; deras tro har inga strider att bestå; deras trohet *kan* icke svigta. Det fins andra lifliga, energiska, lätt hänförda, lätt bortförda själar, men med trohetens perla på botten af sitt ofta grumlade väsen. De hafva bittra strider att bestå mellan kärleken till människor och kärleken till Gud, eller de kasta sig in i dagens strider, de känna otillräckligheten af den religiösa tro, som hittills burit dem, de söka något större, högre, klarare, men möta tviflets töcken, och nu börjar den afgörande kampen. — — Blir den stridande nu trogen sig sjelf, trogen Guds röst i hans inre, så vinner han, om ock efter årtal af bitter kamp, trohetens seger och är då i kraft af den handlingsdrift, som nu fått sin rätta riktning och stadga, en troskämpe som få. — — — — —

»*Varer trogna intill döden och jag vill gifva eder lifsens krona.*» — I dessa skriftens ord ligger uttryckt det obetingade, det oeftergifliga i all trohetsfordran om lifvet skall uppfyllas.

Hvad är då detta, att vara trogen intill döden?

Vi äro ej likt martyrerna kallade att kämpa, mot rofdjuren. Men det fins förhållanden då lifvet är värre än döden, smärtorna bittrare än martyrens, och vi måste bära dem i tysthet utan annan uppmuntran än Guds röst i vårt inre, och den rösten kunna vi ej alltid förnimma.

Vi ha vilda strider att genomkämpa, dag efter dag och natt efter natt, då det synes som måste spåren af den inre kampen blifva synliga för hvar och en, och vi veta dock att den måste utkämpas och segren vinnas i en hjertats enslighet, som gör lifvet hemskt likt en mörk dröm.

Då all vår gamla tro brister under våra fötter, lik en i bränningarna sönderslagen båt, och vi kastas ensamma ut på djupet — att då hålla fast vid det sedligt rätta, icke låta själen förtvifla,

se modigt in i den mörka framtiden och stadigt hoppas på ljus — det är att vara trogen intill döden.

När en kärlek, åt hvilken vi gifvit vårt lif, som utgjort medelpunkten för hvarje vår tanke och känsla och vid hvilken sjelfva vårt medvetande synes bunden — när denna kärlek förrådes, och vi lemnas derhän, — med en kropp utan själ — med ingen annan utsigt än denna omöjlighet att glömma, som förbränner hjernan, och denna hopplöshetens visshet, som kommer lifvets källor att frysa till, — att då icke dö utan i stillhet fullgöra vår pligt, ännu förtrösta på menniskonaturen, ännu känna och betyga att Gud är god — det är att vara trogen intill den bittraste död.

Då någon stor kamp för mensklig sanning och rätt, vid hvilken vi bundit vårt lif, afgöres af den råa styrkan, och de ädla hjertan som tjenat honom läggas i bojor eller dödas, och vi stå der, redo att upptaga honom på nytt, men ensamma och vanmäktiga, — att då icke gifva vika för modlösheten, att tro på sanningens och frihetens framtid, att lefva odödligt midt i dödligheten — det är att vara trogen i döden.

Då vi, burna af ungdomen och hoppet, hafva sträfvat efter ett ideelt mål, arbetat på att fullborda ett ädelt värf, då vi mött nöd och frestelse på vägen och bekämpat båda för målets skull, men slutligen finna att vi nu, då förverkligandet af vår dröm ligger väntande framför oss, icke ega makt att gifva den form utan måste dö eller täras bort af årslånga lidanden och aldrig se fulländningen af vårt verk, — att då lida tåligt, lägga vårt lif på god tro i Guds hand, känna att Gud har rätt — detta är om något att vara trogen intill döden.

Och skulle vi besparas dessa de bittraste prof, så har äfven det vanligaste lif tillräckliga pröfningar för att uppkalla all vår själs styrka. Då vi hafva att strida dag efter dag mot en lidelsefull eller slö natur, bindande den förra eller sporrande den senare; då vi stundligen möta små frestelser, så att vi oafbrutet måste vara på vår vakt; då den ena oförrätten knappast

är förlåten förr än en annan kommer till, och vi veta att det så skall fortfara lifvet ut, — att då icke gifva vika för trötthet eller förbittring, icke grubbla öfver striden utan taga den med godt mod som en del af dagens uppgift; att förvandla yttre töcken till inre ljus, att bryta vanans frost och lumpenhetens tyngd; att gjuta in i det tarfligaste hvardagslif en sådan kärlek till Gud och menniskor, att allt i ljuset deraf får skönhet och värde; att se ihärdigt framåt

»från bra till bättre,

dagligen öfvervinnande sig sjelf»,

allt detta är att vara trogen intill döden, och för dem som så kunna lefva gäller det heliga löftet: »Jag vill gifva dig lifsens krona.»

26. Några ord om qvinnan såsom populär föreläsare.

Ur ett bref.

Borgå d. 13 April 1876.

Lättfattliga föredrag öfver ämnen företrädesvis hemtade ur det inre lifvets område borde med utsigt till välsignelserik framgång kunna hållas af mera än ett bildadt fruntimmer.

Otvungen naturlig lätthet att meddela sig finnes ofta hos qvinnor, och borde tagas i anspråk för högre ändamål än endast höjandet af sällskapsglädjen.

Mången qvinna torde, blott hon vågade anlita sina krafter, vara i stånd att räcka åt de behöfvande ej blott det bröd, som tillfredsställer kroppens behof, utan äfven det som tillfredsställer andens kraf, och det finnes arma menniskor, som hungra och törsta efter dagligt bröd i högre mening, och som ej skola rata det, äfven om det ej räcker dem af de lärdes händer.

Det finnes en publik, som ej har tid att läsa, men öppet

öra att höra, och som måhända ej föredrager trumpetens silfverklång framför herdeflöjtens lenare toner.

Det talade ordet eger sitt berättigande jemte det tryckta, och gåfvan att uttrycka sina tankar ledigt i skrift är ej förtjent af större omvårdnad än gåfvan att muntligen meddela dem, fastän den sistnämnda nog mycket fått försaka sin förstfödsörätt.

Som det väl evigt står fast att gifva är saligare än taga, så skulle väl ingen qvinna utan betydligt gagn för sig sjelf egna sig åt uppgiften att gå ut och lära allt folk.

Men allt folket kan ej samlas i skolor, därför böra vi också tänka på det, som blott kan egna någon enda timme af veckan åt tillfredsställandet af sitt kunskapsbegär.

Denna tanke förverkligades första gången här i Finland genom ett populärt föredrag, hållet för någon tid sedan af ett ungt fruntimmer. Föredraget, som hölls fritt, behandlade det lilla stycket »Till en fogel», af Runeberg. Allvarligt samt enkelt och lättfattligt, utan anspråk på rhetorisk utmärkthet, men tilltalande genom hjertlighet och värme — så framstod det till mening och innehåll för den publik, som det afsåg. Hos en af åhörarne väckte det tankar och förhoppningar, som i följande rader sökt sig ett uttryck:

Då ett ungt fruntimmer hållit ett populärt föredrag.

Det var så mulet och så kallt,
 En lärka steg ändå:
 Så aningsfullt bak moln af snö
 Hon sökte himlar blå.

Och hennes aning ej bedrog,
 Hon såg sin ljusa höjd,
 Och buren af sitt vingepar
 Hon nådde den med fröjd.

Hon bådade ett lif i ljus
 Åt sjö, åt berg och dal,
 Och hördes djupt i drifvans famn
 Af knoppars tusental.

Och hördes under isens hvalf
 Ännu, der stum en våg
 Med längtan ock till lif och ljus
 I kulet mörker låg.

Och om ej drifvan smultit än,
 Så skall den snart förgå,
 Och om ej isen remnat än,
 Haf tröst, du våge blå!

En lärka genom isig vind
 Ren gått sitt fria spår.
 Allt, som till ljuset stadigt vill,
 Att finna väg förmår.

W. N.

27. Om den gifta qvinnans eganderätt.*)

Che non arde non incende.

Mera än ett år har förflutit**) sedan tidskriften, strax efter utfärdandet af den år 1874 vidtagna senaste förändringen i vår giftermålslag, meddelade en kort framställning af dessa nya lagbud och redogjorde för de fördelar hvilka genom desamma beredas den gifta qvinnan i fråga om hennes eganderätt. Sedan dess har denna fråga, den för visso icke minst viktiga af de många

*) Meddeladt.

**) Se 17 årg. hft. 1.

hvilka beröra vårt lands qvinnor, visserligen icke varit så att säga officiellt behandlad af riksdag eller regering; men som vi redan förut omnämnt, har *Föreningen för gift kvinnas eganderätt* gjort till sin uppgift att verka för denna sak, och det är derföre förnämligast genom den verksamhet som denna förening under den senaste tiden utvecklats, som frågan om den gifta kvinnans rätt förts framåt, och det är äfven på denna verksamhet som vi önska fästa våra läsares uppmärksamhet.

För dem som med full och innerlig öfvertygelse kämpa för den gifta kvinnans frigörelse från de ekonomiska bojor i hvilka lagens bud ännu fångsla henne, för dem som varmt känna hvilken stor och viktig, ja helig sak som här föreligger, ty det gäller ju höjandet, styrkandet och skyddandet af makans och modrens rätt att fylla sitt sköna kall, att fullgöra sin höga uppgift, för dem alla var det en jämförelsevis lätt sak att börja striden. Så länge det gälde att öppna ögonen på de många som voro försjunkna i likgiltighetens slummer, så behöfde man blott gripa ur lifvet omkring sig; hvar och en kunde lätt bidraga med någon erfarenhet om förslösad förmögenhet och förspild huslig lycka, och sådana skildringar och exempel som buro sanningens omiskänliga prägel, de talade för sig sjelfva. Äfven det andra steget var icke svårt, att från verkan sluta sig till orsak och visa huru ofta olyckliga eller mindre goda äktenskapliga förhållanden berodde på föråldrade och orättvisa lagbud, och man torde med fog kunna påstå att nödvändigheten och önskvärdheten af en reform snart ganska allmänt erkändes; men här började svårigheterna, ty när fråga blef om nya lagbud i dessa gamlas ställe, så kom man in på juridikens område. Man måste derföre ock erkänna det vara en ganska lyckligt funnen tanke, att genom anordnandet af en pristäffan söka försäkra sig om medverkan från de lagkunniges sida, och genom uppoffringar af ett fåtal enskilda personer sattes *Föreningen för gift kvinnas eganderätt* i stånd att utfärda inbjudning till en sådan pristäffan, med de för

våra förhållanden ovanligt höga prissummorna af 2,000, 700 och 300 kronor, att utdelas för det eller de bästa, fullständigt utarbetade och motiverade lagförslag i Föreningens syfte. De allmänna tidningarna hafva upprepade gånger meddelat tillkännagifvanden och redogörelser för denna pristäflan, hvarför man torde kunna antaga att detaljerna deraf äro för tidskriftens läsare bekanta. Dem som närmare intressera sig härför, hänvisa vi till det häfte af Föreningens skrifter, det nionde, som nyligen utkommit, hvari jemväl en sammanfattning lemnas af samtliga pris-skrifternas innehåll. Här vilja vi blott omnämna att i dessa förslag förekomma alla skiftningar, ifrån de konservatives »minsta möjliga», såsom t. ex. minskad ansvarighet för hustrun vid betalning af mannens skulder, till den yttersta radikalism i ekonomiskt, socialt och politiskt hänseende.

Det stora intresse som studiet och jämförandet sinsemellan af dessa förslag erbjuder — man har förhoppning att de tre prisbelönade skrifterna skola tryckas och blifva i bokhandeln tillgängliga — ökas ännu mera genom en sammanställning dels med ett vid det andra nordiska juristmötet förliden sommar diskuteradt förslag, dels ock med uppgifter från Norge och Danmark, hvarest frågan om den gifta qvinnans rätt innevarande år varit föremål för riksdagens öfverläggningar.

Ofvannämnda, vid juristmötet af dess svenske sekreterare hr professor Nordling framställda förslag, är ett försök att lösa frågan i en riktning alldeles motsatt den, som hittills inslagits af reformens vänner. För denna tidskrifts läsare bör detta förslag vara af ett särskildt intresse, emedan i detsamma finnas upptagna och utvecklade de åsigter, hvilka redan för flera år sedan (se 14 årg. hft. 6) uttalades af tidskriftens redaktion. Utgående från den grundsats att makarnes intressen böra förenas, icke skiljas, anser författaren till den uppsats vi här afse, att fullständig och verklig, icke partiel och ideel gemensamhet i egendom och förvaltning bör finnas dem emellan. Professor

Nordling, som vill bygga den äktenskapliga föreningen på grundvalen af obegränsadt förtroende och tillgifvenhet mellan makarne, kommer äfven till den slutföljd att full likställighet dem emellan måste råda, samt fullständig gemensamhet i egendom och lika rätt till förvaltningen deraf. De inkast, som äfven författaren i tidskriften på förhand sökte bemöta, uteblefvo icke heller under diskussionen vid jurismötet, och de många praktiska svårigheterna vid tillämpningen framhöllos, de missbruk och förvecklingar, hvilka skulle uppstå, ådagalades under den utförliga granskningen af förslaget på ett sätt som knappt lemnade rum för något tvifvel om dessa inkasts fulla befogenhet. Likasom i tidskriftens förenämde uppsats en önskan yttrades som verkliggörandet af den föreslagna gemensamheten *om möjligt*, så blef äfven slutintrycket efter de många talen vid mötet att detta bevisades vara *icke möjligt*. Tvifvelsutän ligger det dock något synnerligen tilltalande i sjelfva grundtanken, och mången torde väl, vid talet härom, känna icke ringa sympatier för en lösning af frågan i denna riktning. Det enklaste sättet att göra denna likasom hvarje annan lösning praktiskt möjlig, är dock att borttaga alla lagens tvångsbud, och gifva makarne full frihet att sjelfva ordna förhållandena sinsemellan, de ekonomiska såväl som de moraliska.

Ju mera man sätter sig in i denna fråga, ju tydligare framstår svagheten och ohållbarheten af den *undantagslagstiftning* som i denna sak gjort sig gällande och ännu gör det, äfven vid ifrågasatta förändringar. Vi här i Sverige hafva det företräde att hos oss ingenstädes med tydliga ord står taladt om hustruns lydnadspligt; den inbegripes blott i det af mannen till hans fördel så egenmäktigt tolkade och tillämpade stadgandet om målsmanskapet. Men hela äktenskapslagstiftningen är dock byggd på den grundsatsen att *en*, och i så fall mannen, bör vara den allena styrande, och ännu i våra dagar, likasom i all föregående tid, torde det blott vara ett fåtal som icke anser hustruns underdånighet vara betingad af äktenskapets sanna natur och väsende, och att dessa

förhållanden böra af både gudomliga och menckliga lagar upp-
 rätthållas. I den norska lagkomiténs betänkande hafva vi dock
 med tillfredsställelse funnit ett erkännande af de lagkunnige
 sjelfva, att just dessa lagbud äro vanmäktiga och kunna ej till-
 lämpas, att gentemot hustruns vägran mannen icke genom några
 rättsliga medel kan *aftvinga* henne lydning, och att de alltså egent-
 ligen äro att anse som ett lagens erkännande af hustruns krist-
 ligen och moraliska förpligtelse härtill. Men hvarför denna mera
 än alla andra sådana förpligtelser skall hafva sin plats i allmänna
 lagen, derom lemna komitéen oss ingen upplysning. Dessutom kan
 en sådan hustruns allmänna och obegränsade lydningsspligt inga-
 lunda just från kristlig och moralisk synpunkt försvaras. Barnet
 med sitt outvecklade förstånd och sitt beroende i öfrigt måste
 lyda sina föräldrar, tjenare och underordnade åtaga sig frivilligt
 och för viss tid att lyda, och äro efter denna tids förlopp fria
 från sina förbindelser; men med makans och modrens ansvars-
 fulla kall låter det svårligen förena sig att så vara fränkänd all
 sjelfständighet i omdöme och handlingsförmåga. Och fall kunna
 äfven förekomma då det är hennes oafvisliga skyldighet att *icke*
 lyda, *icke* gifva vika, då det vore en feghet, ett brott att icke
 med alla krafter, äfven emot mannens bestämdt yttrade vilja,
 söka att kämpa för det rätta, för sitt och de sinas väl eller
 ve. Vi upprepa det, så länge lagen icke *vill* erkänna hustruns
 fulla sjelfständighet och icke *kan* påyrka hennes fulla beroende,
 så länge blifver det blott en undantagslagstiftning, ett fasthål-
 lande vid grundsatser hvilkas alla konsekvenser rättvisa, billig-
 het och sundt förnuft förbjuda att tillämpa. Sådant hafva män-
 nen, juristerna gifvit oss att stafva på och sedan klaga de att
qvinnorna hafva ingen logik! — Som ett bevis på vanskligheten
 af dessa lagbud vilja vi äfven anföra, huru i England tvenne hu-
 strur, en musiklärarinna och en skådespelerska, klagat inför dom-
 stol att de, som enligt lag egde rätt att disponera öfver inkom-
 sten af eget arbete, likväl till männen nödgades afstå densamma,

emedan annars desse, *i kraft af samma lag*, hotat att förbjuda dem detta arbete!

Man finner för öfrigt osökt analogien emellan hustruns rätt enligt förord eller utan detsamma, och den ogifta kvinnans myndighet, sådan den först medgafs henne efter särskild anmälan eller enligt nuvarande lag, då den i och med den 25:te födelsedagen är en *fait accompli*. Nu hör man icke så sällan föräldrarna och isynnerhet modren med en viss stolthet säga: »min dotter är myndig, hon eger sjelf att härom besluta!» emot det uttryck som fordom och med rätta afhöll så mången från ernående af myndighet: »min dotter har behagat göra sig myndig; jag tvär mina händer!» Mannen såsom make måste lära, såsom han såsom fader redan har lärt det, att ingen har rätt att bevara qvinnan för att sjelf vara ansvarig för sina handlingar, att den ömhet icke är den bästa som, enligt det fransyska ordspråket, vill »embrasser pour étouffer».

Den stora förskräckelse, som man här och hvar förspörjer vid talet om att hvar och en af makarne må behålla sitt, kunde lätt förleda den med saken mindre förtrogne till den förmodan, att här vore fråga om en lag i dessa ordalag: »man och hustru *förbjudas* att hafva något gemensamt; mannen *må icke* af hustrun emottaga något utöfver det lagbestämda bidraget till familjens underhåll; hustrun *ege ej makt* att åt mannen uppdraga förvaltningen af sina egodelar», och mera sådant. Må man blott ihågkomma att det är frihetens och kärlekens bud som vi vilja hafva till grundval i vår giftermålsbalk, så som de i sjelfva verket redan äro det i alla sanna och goda äktenskap, och att i denna fråga framför alla andra måste gälla skriftens ord att *kärleken är lagens fullbordan*.

L. N.

28. Middlemarch.

A study of provincial life, by George Eliot. 8 vol.
A. Asher & C:o. Berlin 1872.

Då vi senast berörde en engelsk författarinnas arbeten för att genom dem belysa »missriktningar inom den nutida romanlitteraturen», erkände vi att detta skedde motvilligt, enär vi för den bättre delen af Englands bokverld hysa så stor tillgifvenhet, att vi känna oss mycket liffigare manade att leda våra läsares uppmärksamhet från dess jämförelsevis få skuggsidor till dess många dagar.

Det är derföre en stor fägnad att nu få framställa för våra läsare en författarinna*), som är den fullständiga motsatsen till den ofvan antydda, eller Ouida. Då vi funno hennes skildringar sakna både natursanning och sedlighetsbegrepp, vet man deremot icke hvad man hos George Eliot's mest skall beundra, antingen karaktersteckningens sanning, eller den, ur så väl en hög lifsåskådning som ur en ädel personlighet härflytande, sedliga styrkan.

George Eliot torde heller icke för flertalet af våra läsare vara främmände. För nio år sedan egnade denna tidskrift åt hennes författarskap en uppsats, hufvudsakligen föranledd af den nyss på svenska öfversatta romanen *Felix Holt*. Hennes redan då stora rykte har sedan allt mera utbredt sig, och Europas förnämsta literatur-tidskrifter egna henne en stigande uppmärksamhet.

*) Att det manliga namntecknet George Eliot tillhör en Miss Evans, som för flera år sedan ingått en äktenskaplig förbindelse med författaren G. H. Lewes, är sedan länge ingen hemlighet.

Sedan Thackeray, Dickens och Bulwer äro borta, intager hon för visso inom sitt eget land — första rummet i de nutida romanförfattarnes nästan öfverskådliga led. Redan detta vill i England icke säga litet, och hvad mera är: hon erkännes äfven som varande bland de få nutidsförfattare, hvilka vandra den smala väg, som leder till ett rum bland »klassiska» skriftställare.

Det vore en djerfhet af os att ingå i en undersökning af de många egenskaper, som bilda denna författarinnas skaplynn och berättiga hennes anseende, en djerfhet, som i misslyckandet skulle bära sitt straff. Vår afsigt är vida anspråkslösare: att genom en granskning af hennes senaste bok*) söka göra de af våra läsare, som blott genom hörsägen känna henne, benägna för en närmare bekantskap; dervid erhålla vi dock och ämna äfven begagna mången anledning att framhålla hvad som synes oss mest säreget och tilldragande hos hennes författarskap.

De, som i likhet med oss länge älskat detsamma, minnas säkert den ifver hvarmed man 1872 mottog den häfte efter häfte utkommande *Middlemarch*. Man afhandlade hufvudpersonernas skaplynn och öden med ett deltagande, som om det gält »goda vänner och trogna grannar»; man lefde sig in i den lilla landsortsstadens åskådning och angelägenheter, ja, man tyckte sig nästan ega en personlig andel af gäckade eller uppfyllda förhoppningar i den lifsbild författarinnan upprullade.

Detta lifliga deltagande är vida skildt från »det spända intresse», som gör vissa romaner begärliga. Förstår man George Eliot, läser man henne långsamt; inga nyfikenheten eggande förvecklingar, inga »knalleffekter» förekomma, minst af allt i *Middlemarch*, som icke är annat än hvad den kallar sig: »a study of provincial life.» Denna landsortshistoria är dertill mycket enkel till sin uppräning, och de deri handlande människorna ej mera ovan-

*) Vi kunna kalla *Middlemarch* så, ty ehuru ett nytt arbete af George Eliot, *Daniel Deronda*, börjat utgifvas, är det ännu icke fullbordadt.

liga än att man träffar många deras likar i det verkliga lifvet.

Handlingen börjar för omkring fyratio år sedan på herresätet Tipton Grange, beläget nära småstaden Middlemarch. Det tillhörde en Mr Brooke, farbror till Dorothea Brooke, bokens hjeltinna, hvilken med sin yngre syster Celia hos farbrodern hade sitt hem. De båda systrarne voro hvarandra mycket olika. Dorothea lefde ett tankens och drömmens lif, men olik flertalet unga qvinnor vände den nittonåriga flickan sina tankar omkring mensklighetens pånyttfödelse och kristendomens återuppväckande till anda och sanning, medan hon deremot ansåg den qvinliga fåfångans små omsorger och lockelser dårhusmässiga. Hennes sinne sysselsattes mera af Pascal och kyrkofäderna än af funderingar rörande hennes blifvande man; hennes längtans mål var icke en personlig lycka, utan uppnåendet af en verldsåskådning, som skulle gifva följdriktighet och sammanhang så väl åt hennes eget tankelif och handlingssätt, som åt alla mörka gåtor i den verld hon ville förbättra. Allt stort i tanke eller handling anslog på det starkaste hennes medkänsla och hänförelse, och hon brann af begär att sjelf få offra sitt lif för sina grundsatser eller sina medmenniskors bästa.

Hennes lättrörda, uppriktiga väsen, hennes sanna och klara skaplygne framkallade omdömet att hon var för mycket rättfram och förflugen, en besynnerlig flicka »med allt för godt hufvud att vara qvinna, men med mindre sundt förstånd och känsla än hennes syster Celia». Med idel små men alltid träffande drag är i denna syster tecknad en af dessa s. k. »söta och snälla» flickor, som gå genom lifvet utan att någonsin hafva erfarit en djup lidelse, eller gjort vare sig ett stort felsteg eller en stor handling; utrustade med allt i genom små anlag, dygder och fel. Celia, som egde nog välvilja för att icke vara fränstötande men ej nog för att vara deltagande, hyste en djup ehuru tyst ringaktning för Dorotheas alla »idéer» och behandlade systemen halft vördnadsfullt

och halft medömkande, i synnerhet då hennes egen lugna verldsklokhed fick rätt gent emot Dorotheas oförsigtiga hänförelse. Celia har den betydelse för skildringen att såsom en motsats framhäfva den varma, högsinta, i sin offervillighet starka Dorothea, så som en blekare färg bredvid en starkare gör denna mera framträdande. Hon ingriper lika litet i handlingen, som den enfaldige och hederlige Sir James Chettam, hvilken i början egnade Dorothea sin hyllning, men då han hos henne icke hade någon framgång, med bättre lycka vände sig till Celia. Han bibehöll dock städse en vördnadsfull tillgifvenhet för Dorothea, liksom han troget fullföljde de förbättringsplaner för sitt gods, som han henne till behag påbörjat. Han är en god bild af en engelsk »country-squire», hvilken tillika är en gentleman, och han vinner genom rättfram godhet både aktning och vänskap, utan att likväl ega vare sig många tankar eller värtaliga ord för att tolka dem han egde. Och ehuru de förra alltid voro sunda och de senare städse ärliga uttryck af en orubbligt genomförd lifsåskådning, kan man ej undra på att Dorothea fann denna alldeles för inskränkt.

Jämte honom finnes ännu en annan »squire», nämligen den nyssnämde farbrodern, Mr Brooke, en engelsman af det resande slaget. Han hade sett hela Europa, känt alla sina märkliga samtida, och, enligt sin egen tro, gått djupt i alla studier och idéer, men i sjelfva verket städse stannat vid tingens utsida och af denna uppfattat endast det oväsentliga, som han återgaf i ett oafslåttligt och osammanhängande pladder. Han kunde lika litet utveckla en åsigt, som vidhålla den, eller fullfölja de förpligtelser den möjligen innebure. Ej blott svag och vankelmodig utan äfven narraktigt fåfäng, erhöill han ingens aktning och minst Dorotheas, som förgäfves sökte rycka farbrodern ur hans snålhet och likgiltighet, samt förmå honom att ej blott prata om Adam Smith och Wilberforce, utan att också förbättra sina vanlottade underhafvandes vilkor.

Vi hafva genom denna öfversigt velat belysa den omgifning,

i hvilken Dorothea drömde sina drömmar om ett lif, rättadt efter de högsta urbilder och offradt åt mensklighetens bästa. Härtill bör man äfven lägga att Dorothea lefde för fyratio år sedan, då hvarken böckernas eller människornas verld hade den stora, visserligen förtyligande men ock hjälp bringande inflytelse, som litteraturen och samfärdseln nu utöfva. Man förstår då att Dorothea ensam fick möta sina tvifvel och söka svaren på sina frågor; man fattar äfven huru djup hennes längtan efter klarhet, hennes på några få punkter samlade känsla skulle blifva. Hon ansåg ej som mängden unga qvinnor att giftermålet innehåller hela svaret på tillvarons mening, och hennes uppfattning af detsamma bestämdes af hufvuddraget i hennes skaplynne: begäret att gagna och uppoffra. Hon var viss om att den enda äktenskapliga lyckan stode att vinna med en man »gammal nog att vara hennes far och lärd nog att undervisa henne i allt»; därför önskade hon sig, då hon någon gång tänkte på äktenskapet, till make en blind Milton, åt hvars snille hon kunde egna hela sin offrande och dyrkande ömhet, »heroworship», som denna känsla träffande kallas.

Dorotheas sinnesstämning har något gemensamt med hvarje ung qvinnas af ädlare gry, en sinnesstämning hvaraf nutidslitteraturen gifvit mången teckning; få torde dock vara allmängiltigare och likväl så personligt egendomliga som den af Dorothea. Hon väcker därför genast i ovanlig grad deltagande och undran om lifvet skall tillfredsställa hennes på en gång små och stora anspråk. Längre hålles man ej heller i ovisshet derom. Dorotheas öde blir det för de flesta qvinnor vanliga och oftast, åtminstone till en början, tillfredsställande. Hon möter en man, som för hennes, af all lifserfarenhet ostörda, inbillning synes henne motsvara den enda bild under hvilken hon tänkt sig en make; och denne man egde det tredubbla företrädet att vara lärd, prest, tjugosju år äldre än hon och dertill ensam i lifvet, med en af studier försvagad syn! Intet under således att när Mr Casaubon, så hette den presterlige vetenskapsmannen, begärde henne till hustru, hon utan

betänkande samtyckte. Hon var allt för oerfaren att pröfva om hennes beundran för Mr Casaubon var kärlek, eller om hans tankar — vi säga afsigtligt icke känslor — rörande kärleken rörde någon sådan. Hon trodde sig i dem höra ett varmt hjertas klagan öfver sin ensamhet; hans lärda anmärkningar lofvade hennes unga vetgirighet okända skatter; de bokliga talesätt eller det afmätta jakande hvarmed han besvarade hennes hittills oförstådda känsloutbrott, voro för henne bevis på en djup medkänsla. Just hennes ädelt svärmande sinne gjorde henne blind för hans fel, dem hennes i andra fall så underlägsna omgifning varseblef, och misslynt öfver de tvifvel som framkastades om hennes lycka. Och emedan våra flesta misstag framgå ur våra käraste drömmar, är det icke förvånande att Dorothea, som aldrig ett ögonblick idealiserat Sir James, deremot genast gör Mr Casaubon till ett snille, henne öfverlägsen i tankekraft och andlighet »som hafvet den lilla dammen». Likt skalderna, hvilka i alla vackra blå ögon se — himlen, såg Dorothea, som hade sin andel af skalde-naturen, i Casaubons torra gestalt och stela later Pascal, Locke, Bossuet och Augustinus förenade till en person! Hans nedlåtenhet att vilja leda henne in i den verld af helighet och kunskap, der han dvaldes, syntes henne så stor att hon aldrig, om än med ett helt lifs hängifvenhet, trodde sig kunna gälda densamma. Nu skulle ju hennes tankes kraf på klarhet tillfredsställas, på samma gång som hennes kvinliga begär att lefva för något; hon skulle ändtligen förverkliga sina bästa drömbilder, genom att med sin make arbeta på hans stora lifsmål.

Mr Casaubon var den ende, som delade Dorotheas lit till hennes framtida lycka, och med vanligt manligt sjelfförtroende egnade han ingen tanke åt huruvida han passade för Dorothea, hvilket naturligtvis var afgjordt i och med att hon passade för honom. Han mottog hennes hängifvenhet, som en något oroande men välförtjent hyllning, och hade blott ett bryderi, nämligen huru han skulle förklara skaldernas skildringar af kärlekens lycka.

Att han af denna ej erfor någon kännning, tillskref han emellertid dels den poetiska öfverdriften, dels brister hos Dorothea, ty att söka skälet i sin egen förtorkade känsla föll honom icke in.

Kort före bröllopet sammanträffade Dorothea som hastigast med en ung släkting till Mr Casaubon, Will Ladislaw, sonson till Mr Casaubons moster, hvilken gift sig mot släktens önskan, och blifvit gjord arflös. Riktad genom denna orättvisa ansåg Mr Casaubon sig pligtig att sörja för sin släkting tills denne valt sig ett yrke, som gjorde honom oberoende, ett val som för Ladislaw hade stora svårigheter. Med en rik begåfning af estetisk art och ohågad för ihärdigt arbete, var han lifligt öfvertygad om att Pegasus ej är skapad för plogen, och hade den för dylika naturer vanliga benägenheten att anse hvarje arbete som ett tungt dagsverke. Viss på sitt snille, var han än vissare på snilletts rätt att sjelf välja tid och rum för att lyssna till sina ingifvelser. I Rom, dit Ladislaw för detta ändamål begifvit sig, återser han Dorothea, hvars bröllopsresa stälts till denna stad, på det Mr Casaubon skulle få tillfälle att studera manuskripten i Vatikanen, hvilket han också gör hela dagarne. Vid detta nya möte utvecklar sig det intryck, Dorotheas skönhet och ädla enkelhet redan första gången gjort på Wills mottagliga sinne, till en känsla som snart helt och hållet beherskar honom. Svartsjuk öfver Dorotheas hustruliga beundran för sin likgiltige man, delgaf han henne sina tankar om det verk kalladt »Nyckeln till alla mytologier», på hvilket Mr Casaubon användt sitt lif. Mera klarsynt än grannlaga lät Will henne förstå att detta lif var spildt på ett onyttigt arbete. Lifligt öfvertygad som han sjelf var härom, sökte han klargöra för Dorothea att, medan Mr Casaubon ensam gick sin mödosamma stig, hade vetenskapen redan hunnit långt förbi honom, som dertill från början inslagit ett felaktigt spår och gått långt på sidan om målet. Detta meddelande träffar Dorothea dess djupare, som liknande tankar börjat röra sig inom henne sjelf, och hon redan är stadd i det

smärtsamma tidsskede, då hon småningom vaknar ur sina drömmar till medvetande om verkligheten. Allt mera klart uppgår för henne huru aflägsnad hon i sjelfva verket är från sin man, hvars tankar gå i en helt annan riktning än hennes, och när hon söker följa hans, kommer hon ej derigenom till de solbelysta höjder hon hoppats finna, utan till »mörka, slingrande gångar som ledde ingenstädes». Der hon sökte *sanningen*, sökte han efter vissa faktas sanningsenlighet; det som för henne innebar lifsfrågor, gälde för honom på sin höjd en ordförklaring, och af de forskningarna, der han inlade hela sin själ, kunde hon ej fatta betydelsen — helt enkelt emedan de ingen hade. Hennes spörsmål funno hos honom intet återljud, ej ens ett villigt åhörande, och än mindre erhöllo de något svar. När hon derföre pligtenligt instängde sina tankar, och endast begärde att få lefva för hans, att genom sin ömhet få vara något för honom, och sålunda kunna glömma att *han* icke blifvit allt det för henne som hon hoppats — då var han lika oemottaglig som nyss svarslös. Han hade sökt en behaglig handsekreterare, och han fann sig ega en hustru med en hustrus kraf på mannens hjerta som på hans tankar, på andel i hans arbete som i hans sorger. Men som Mr Casaubon ej hade mycket i någon väg att gifva och ej *ville* gifva hvad han hade, kände han sig förorättad af Dorotheas knappast uttalade fordringar. Han afvisade kallt hennes böner att få hjälpa honom med mera än det blott mekaniska i hans arbete. Dorotheas klarsynthet angående detta arbete var ett oangenämt afdrag i hans aldrig stora äktenskapliga sällhet, i synnerhet som hans eget sjelfförtroende aftog i jämbredd med hennes beundran. Den aning om gagnlösheten af hans »Nyckel till alla mytologier», som Will delgifvit Dorothea, hade uppstått hos honom sjelf. Han klargjorde ej denna tanke, han lät ingen ana dess tillvaro, men just derför oroade den honom allt mera ihållande. Ingen ville han mindre anförtro den än sin unga hustru, som varseblef hans oro, och ej begärde bättre än att få trösta

honom. I henne såg han nu en hemlig fiende, en ständig påminnelse om den klandersjuka och hånfulla värld, hvars kritik redan smärtsamt sårat honom. På samma gång ökades hans motvilja för Will. Mr Casaubon, som dunkelt kände att Wills lefnadsfriska, älskvärda personlighet städse uppskattades på ett för Mr Casaubon ofördelaktigt sätt, såsom hans raka motsats, hade dertill en naturlig afsky för Wills ostadiga och poetiska skaplynne. Nu ökades denna afsky genom en svartsjuka, som väl icke gälde Dorotheas kärlek, af hvilken Mr Casaubon aldrig känt något behof, men så mycket mera gälde hennes blinda beundran. Mr Casaubon misstänkte med skäl att Will försökt undergräfvat den samma, och hans svartsjuka förblef lika envis som obestyrkt. Dorothea visade Will endast den vänlighet hon ansåg tillkomma sin mans släkting och det deltagande hon kände för hans framtid, ännu så rik på de möjligheter hon fann sin egen hafva förlorat. Wills böjliga sinne uppfattade till fullo hennes och detta var henne dyrbart i synnerhet nu, då den nya, underbara värld Rom öppnat för hennes själ vållade henne oro, der lättare sinnen funnit förströelse. Gåtorna i hennes eget lif, nu olösligare än någonsin, i förening med gåtorna utom henne, nedstämde hennes mot sanningen mera än mot skönheten riktade sinne, och denna nedstämning skingrade Will ofta genom sin lifliga medkänsla, sina poetiska och varma förklaringar. Dorothea visade honom sin tacksamhet härför på ett så enkelt och hjertligt sätt, att Will blef allt mera och mera fånglad, samt fattar det beslut att i England söka sig någon verksamhet i Dorotheas närhet.

Der återfinna vi honom äfven, och iakttaga med honom huru Dorothea steg för steg föres in i den fullkomligaste hopplöshet om uppnåendet af ett sant äktenskapligt samlif, något som bröt hennes lifsmod på samma gång det sårade hennes hjerta. Hon såg att hennes man mera och mera dyster rufvade på sin enda, allt uppslukande tanke: hans mål — mytologiens förklaring — till hvars uppnående han användt hela sitt lif, flydde honom ju närmare han

bort komma detsamma. Ännu i hans bästa år sveko honom både kropps- och själskrafter till dess fullbordande; de förra voro förstörda genom studier, de senare, aldrig stora, hade likaledes blifvit vanmäktiga under förarbetet till ett syfte, hvars uppnående och betydelse blefvo honom allt mera tvifvelaktiga. Ju hårdare hans börda tryckte, dess ängsligare sökte han dölja den. Hans retlighet och misstänksamhet røjde den emellertid för hans hustru, hvilken han ofta sårade, i synnerhet genom sina utfall om Will, och hans orättvisa ökade blott Dorotheas deltagande för denne, hvilken var för henne »som en solig luftström in i ett fängelse». Will, som väl visste att den minsta glömska af det tillbörliga skulle bannlyst honom ur hennes närhet, störde, trots sin harm öfver Casaubons beteende, aldrig lugnet i sitt förhållande till Dorothea, som ännu för honom mera hade formen af en dyrkan än af en lidelse.

Will hade mot Mr Casaubons önskan antagit Mr Brooke's anbud att blifva utgifvare af en denne tillhörig tidning. Af Mr Casaubons misshag häröfver tog Dorothea sig anledning att bedja sin man göra de testamentsbestämmelser som fordrades, för att Will skulle erhålla det oberoende som tillkom honom; hon visste att testamentet var gjordt uteslutande till hennes förmån. Detta afslog Mr Casaubon, retad som han var af Wills egenrådighet och misstänksam rörande hans bevekelsegrunder att stanna i Middlemarch. Eggad af alla dessa olika känslor och af den ringaktning han trodde sig skönja i sin hustrus omsorger, dem hans nyss upptäckta farliga hjertlidande gjorde allt outhärligare, uttänker han mot så väl henne som Will en skymfande hämd, medan han öfvertygar sig sjelf att han blott handlar till Dorotheas bästa. När Mr Casaubon kort derefter plötsligt slutade sin sorgliga tillvaro, befans det nämligen att han gjort Dorothea till sin enda arfvinge, med det förbehåll att hon icke ingick ett nytt gifte med — Will Ladislaw!

Den låga, länge närda misstanke, som härmed røjdes, var

för Dorotheas rena sinne en skarpt smära, hvilken tillika öppnade hennes blick både för det förflutna och för framtiden. Hennes hjerta vändes med djup ovilja från hennes man, hvilken samtidigt med nyssnämnda handling begärt hennes löfte att offra sitt lif åt utgifvandet af hans »Nyckel till alla mytologier». Ett så starkt intryck hade Dorotheas sanna och uppoffrande skaplynne likväl gjort på honom, att han obetingadt trodde på hennes uppfyllande af det löfte han begärde. Ehuru Dorothea blifvit fullt medveten om huru gagnlöst Mr Casaubon's arbete var, skulle hon villigt gifvit sitt löfte, om ej hans köld något afkyllt hennes medlidsamma ömhet. Men hennes tvekan var kort, och blott hans plötsliga död räddade henne från att gifva sitt bindande ord. Medvetandet om denna offervillighet, som mötts med en så hård oförrätt, medlidandet för Will, dennes hängifvenhet och hennes egen gryende känsla — allt drager henne nu från minnet af Casaubon till den hvilken yttre hänsyn borde aflägsna henne från. Vi kunna icke följa den strid som nu börjar: huru Wills kärlek och stolthet än föra honom till, än ifrån Dorothea; huru hon vaknar till medvetande om sin kärlek, och Will slutligen kommer till den för manliga fattningsgåfvor svåra insigten, att han var skyldig sin och hennes kärlek mera än sin stolthet. Allt nog: betänkligheter och farhågor för verdens dom trotsas, och sqvallersystemarne i Middlemarch öfverraskas af att Mrs Casaubon gifter om sig med den »hon minst af alla bort gifta sig med, i fall hon egt qvar någon smula känsla för det passande».

Dorotheas historia är icke den enda vi i *Middlemarch* lära känna. Sida vid sida med hennes gå åtskilliga andra, af hvilka vi följa åtminstone *en* med likartadt deltagande. Det är en ung läkares, hvilken liksom Dorothea vill i sitt lif förverkliga något stort, men betecknande för det manliga och qvinliga skaplynnets är, att då Dorothea svärmar för det goda och vill lyckliggöra menskligheten på nära håll, brinner Lydgate, så hette den unge doktorn, för det sanna, för sina vetenskapliga upptäckter, hvar-

med han i stort vill gagna denna mensklighet. Ej mindre be-tecknande är, att bådas förhoppningar gå under i äktenskap, ingångna under inbillningens villor.

Lydgate var viss att vinna den seger som lockade hans, likt hvarje ädlare sinne, med sanningens mera än med framgångens tjuskraft. Då han kom till Middlemarch, var han besluten att lefva blott för sitt kall och sina upptäckter. Inga hinder skulle få stänga hans väg, och äktenskapet hade därför ännu intet rum i hans tankar, ty han behöfde samla alla sina krafter för att göra sin ställning, och dermed sin forskning, oberoende af pen-ningebekymmer.

Under dessa vackra föresatser mötte han skönheten i Middlemarch, Rosamond Vincy, dotter af en fabriksidkare derstädes. I alla mäns ögon — utom hennes bröders — var hon den bästa och mest intagande flicka i verlden, och blef det snart äfven i Lydgates. Han fann i henne inbegreppet af qvinlig mildhet, af förfinadt behag, idealet af en hustru, som enligt honom var »att hon likt vacker musik skulle göra ett lugnande och harmoniskt intryck och aldrig envisas att tala förstånd eller fordra och gifva skäl för några åsigter». Rosamond, genom uppfostran och naturlig förfining öfverlägsen sin omgifning, hade drömt sig en make, som skulle höja henne öfver denna. Redan innan hon sett Lydgate, var han hjälten i hennes inbillnings roman, och hon trodde sig snart lika djupt förälskad som hon beslutat att han skulle blifva. Så som en fulländad kokett, var hon nog behagsjuk för att kunna synas enkel under sina mest beräknande handlingar. Så ohågad, som Lydgate någonsin kunde önska, att utbyta tan- kar, och utan deltagande för hans lifsuppgift, hade hon den fyn- diga smidighet, som böjer sig efter dens tankegång med hvilken man samtalar, och ger förmågan att dölja den bristande upp- fattning, som kunde verka stötande. Lydgate trodde sig därför i henne älska en äkta qvinlig natur, som med beundrande hän- gifvenhet skulle se upp till honom och hans sträfvanden. Men

i sjelfva verket var Rosamonds känsla för Lydgate, »sysselsatt egentligen med hvad han var för henne och ej med hvad han var i och för sig sjelf», en sammansättning af beundran för Lydgate's yttre personlighet, smickrad fåfänga öfver dens hyllning, som var den mest framstående mannen i hennes krets, samt belåtenhet att genom sitt giftermål höjas öfver denna. Djupare kärlek medförde hon icke till det hem Lydgate slutligen bjöd henne, ty Rosamonds seger blef icke lätt. Längre stodo sjukhuset och vetenskapen främst i Lydgate's tankar, och blott småningom öfvertygas han att äktenskapet låter förena sig med hans pligter mot dessa. Att han måste ådraga sig skuld för bosättningen oroar honom nu mera ej, och han gick efter sin egen mening säkrare, lika väl som lyckligare mot sitt stora mål.

Redan från början af sin vistelse i Middlemarch har Lydgate kommit i nära beröring med bankiren Bulstrode, som för några tiotal år sedan dit inflyttat. Denne hade gift sig med Mr Vincy's syster och i staden vunnit en ansedd ställning som framstående affärsman, erhållit många förtroendeuppdrag och ett vidsträckt inflytande, men få vänner. Medan alla erkände hans öfverlägsenhet, var han af flertalet afundad, fruktad och misstrodd som en skenhelig läsare, hvilken under ett hårdt och salvelsefullt väsen hyste hersklystnad och sjelfviska syften. Bulstrode gaf Lydgate anställning vid det sjukhus han grundat, och Lydgate, som föresatt sig att häfda sitt oberoende af Bulstrode, tvingas af omständigheterna in i en ställning, som i allmänna meningen gjorde honom till Bulstrode's verktyg, utan att han i sjelfva verket ännu var på något sätt ofri. Lydgate's giftermål med Mrs Bulstrode's brorsdotter ökade denna misstro, som försvårade hans kamp mot småstadsfördomarne, hvilka understöddes af stadens äldre läkare, som stöttes för hufvudet af nykomlingens »underliga» åsigter och modiga brytande med gamla vanor.

Förtalet rörande Bulstrode var ej alldeles grundlöst, men

då människor beskärmade sig öfver hans skenhelighet, togo de miste, enär de deri inlade begreppet af medvetet bedrägeri. Af sigtligt var han icke falsk, och den som han främst af alla bedrog var *sig sjelf*. Han skötte sina affärer med drift och ledde sina fabriksföretag med hvarken mer eller mindre samvete och verldslighet än stadens öfrige köpmän, samt ökade allt jämt sin förmögenhet. Han var dock fullt uppriktig då han talade om rikedomens snaror, den orätta mammon och Herrans afsigter med förlänandet af jordiska egodelar. Han hyste ett verkligt nit för medmänniskors frälsning, öfvade en storartad välgörenhet och ansåg som en samvetspligt att skaffa sig makt och pënningar för att bruka till Guds ära; en lika stor pligt var att hindra Guds fiender från dylikt förvärf. Han hade äfven mången inre strid innan han fick klart »hvad Guds ära fordrade och huru hans egna fördelar dermed kunde enas». Vanligen fann han de senare sammanfallande med den förra, och såg i hvarje händelse, som främjade hans syften, en nådefull Herrans skickelse, i hvarje motgång en liknande tuktan. Att hans egennyttan och hersklystnad kunde skapa vare sig den ena eller andra, ingick aldrig i hans utläggningar.

Bulstrode hade i sin ungdom varit en framstående predikant i en dissenterförsamling och samtidigt blifvit delegare i en pantlånerörelse, sedan han tystat sina betänkligheter med att han i rikedomen blott såg ett medel för Guds rikets utbredande: något som blef honom klarare ju mera hans vinning ökades. Då hans förman dog, gifte enkan sig med Bulstrode, som visserligen var mycket yngre än hon, men ansedd som ett ljus i Sion. Hon samtyckte emellertid icke till giftermålet, förr än de genom Bulstrode anställda spaningarne efter hennes bortrymda, enda dotter visat sig fruktlösa. *Men Bulstrode hade i sjelfva verket funnit denna dotter* — hvilket förblef hans hemlighet, sedan han köpt den ende, derom metvetnes tystlåtenhet. Bulstrode lyckades öfvertyga sitt samvete att detta svek, hvarigenom en stor

förmögenhet räddades åt Guds tjenst, var det helgade medlet för ett heligt ändamål; gynnande »Guds skickelser» stärkte honom i denna tro. Sedan Bulstrode blifvit enkling, flyttat till Middlemarch, der han var fullkømligt okänd, gift sig i ett aktadt hus och småningom vunnit den ställning vi förut antydt, oroades han sällan af denna ungdomssynd, äfven när han under sina bönestunder bekände sin naturs syndfullhet och sin tro på rättfärdig-görelsen af idel nåd. Först då hans medbrotsling Raffles plöts-ligen genom sitt framträdande stör hans lugna tillvaro, börjar Bulstrode besinna, att denna längesedan »afplanade synd», utan att vara en hvarmed lagen kunde få att skaffa, likväl var i stånd att beröfva honom det medborgerliga anseende på hvilket hans, till Guds ära drifna verksamhet hvilade. Bulstrode köper ånyo Raffles' tystnad, ty fordrade ej Guds rikets välfärd att de belackare ej finga ett fall i Israel att förhåna? Raffles' upprepade besök hålla emel-lertid Bulstrode i en ständig vända, och när derfor Raffles, illa sjuk af delirium, kommer till Bulstrode's landtgoods, ser denne i hans tillstånd ett hopp om snar befrielse, men försummar likväl icke att kalla Lydgate, till hvilken vi nu måste göra en hastig återgång.

Lydgate var, ehuru lång tid ej förflutit sedan han funnit sig på höjden af sin lycka, en förändrad man. Det lifliga intryck man erhållit af den unge läkarens kärlek till vetenskapen, af hans hopp att inom denna uträtta något stort, har småningom bleknat medan man följt honom under nedstigandet så från förhoppningarne om vetenskapliga stordåd, som om den personliga lycka för hvil-ken han, sig ovetande, offrat de förra. Omständigheter, hvilka i synnerhet hans giftermål framkallat, hade blifvit honom öfver-mäktiga, trots hans ungdomliga ringaktning för de samma. Genom sitt modiga brytande med inrotade missbruk och fördomar hade han skadat sin praktik, genom sin svaghet att lefva på stor fot hade han ej blott vid bosättningen utan framgent skuldsatt sig, och genom att välja sin hustru med en något österländsk upp-fattning af en hustrus betydelse, hade han vid sig fäst en qvinna,

som ohjelpigt neddrog i stället för att stöda honom. Utan deltagande för hans lifsarbete, sökte hon med smeksamt joller vända honom derifrån, och ehuru då ännu ej anande det hans samhällsställning, hans anseende, och ej det bättre jag han bar inom sig, hade vunnit henne, ger Lydgate i början af deras äktenskap Rosamond den träffande förebråelsen: »då du säger dig älska mig, utan att älska läkaren inom mig, är det som om du sade dig tycka om persikor, men ej om deras doft».

Det skulle emellertid ej så snart visat sig att detta tomrum makarne emellan kunde blifva ett hinder för deras lycka, det hade kanske heller icke blifvit det, om Rosamonds englaansigte, såsom Lydgate trott, tillhört en hängifven och älskande qvinna. Men då Lydgate, som i det längsta tegat med de penningebekymmer deras giftermål och dyra lefnadssätt ådragit honom, slutligen delgifver sin hustru dem, för att vinna hennes medverkan att medelst omtanke och försakelser blifva fri från den börda, som förlamade hans kraft — då fann han ej den böjliga och ömma hustru han i henne väntat. »Den äkta qvinliga begåfning», han ansett henne ega, gjorde henne ej storsinnad nog att inse öfverflödets ringa betydelse för lyckan, eller modig nog att möta motgången, men deremot rik på uppfinningar att fly den och medel att på det mjukaste sätt städse genomdrifva sin vilja, allt under tyst samtycke till hans. Dessa medel inneburo dertill för hans stolthet sårande åtgärder, vidtagna som de voro både med den likgiltighet för hederns bud, som utmärker qvinnor af Rosamonds art, och utan den insigt i hennes mans lynne, hvilken kärleken ger äfven en inskränkt qvinna. Lydgate's vädjande till denna kärlek, om hvars frånvaro han ännu ej var öfvertygad, var fruktlöst hos en hustru, ej blott oförmögen af hänförelse för hans vetenskapliga sträfvan, utan äfven af den känsla, som skulle gjort hvarje offer lätt för hans, om än alldeles oförstådda liffsuppgift. Hans fordringar syntes henne en orättvisa, mot hvilken hon antingen satte ett envist motstånd eller en offerlik undergifvenhet, och hans

missmod gjorde honom fränstötande i hennes ögon. Han blef det äfven, ju tydligare han fann det ohjelpiga i deras förhållande, och ju klarare han såg att han ej i sin vetenskap kunde söka ersättning för den lycka, som svikit honom. Han fann tvärtom att han måste sänka sin lifsuppgift, samt ej i de vetenskapliga upptäckterna, utan i vinnandet af inkomster för tillfredsställande af sin hustrus anspråk, måste sätta målet för sin sträfvan. Hans sista utväg att till mötes gå Rosamonds sjelfviska fordringar var den för honom sjelf ytterligt motbudande att begära ett lån af Bulstrode, men då denna begäran afslogs, återstod blott att låta utmätning af boet ega rum. Denna skulle försiggå samma dag Lydgate kallas af Bulstrode till Raffles' sjukbädd.

Lydgate's åsigt att Raffles' tillstånd ej var hopplost, blef ett slag för Bulstrode, som varit så viss att Herran nu ändtligen velat befria honom. Utgången berodde emellertid, enligt Lydgate's åsigt, på det noga iakttagandet af alla föreskrifter. Efter denna förklaring erbjöd Bulstrode, af skäl dem han ej för sig klargjorde, Lydgate det lån han förut nekat. Lydgate, som deri fann en räddning från den ställning hans hustrus beteende gjorde olidlig, antog det tacksamt — en måttstock på huru långt han kommit från det stolta oberoende, då han ej ville stå i skuld hos någon, minst hos Bulstrode.

Denne, nu ensam med Raffles, insnärjer sig i en, af fina; tätt i hvarandra gripande, länkar bildad kedja, en kedja hvars sammanhållande länk var brottet. Otålighet öfver den starka lifskraften hos denne man, som egde hans hemlighet och dermed makt att bryta hans husliga lycka och verksamhet för Guds rike, båda så dyrbara och loffiga ting; tron på sin oumbärlighet för Guds sak, det oklara medvetandet att ega ett band på Lydgate — allt detta bildade hans själstillstånd. Och ur detta, slutföljden af ett lifslångt sjelfbedrägeri, framgår följdriktigt att, då frestelsen kom, var den för honom beslöjad — och Bulstrode föll: en mördare, ehuru hans yttre handling var så obetydlig, som att

lemna den sjuke tillfälle att få det brännvin, på hvars aflägsnande Lydgate sagt att Raffles' lif hufvudsakligen berodde.

Då Lydgate fann Raffles död, erfor han öfver den oväntade utgången en viss undran, ehuru ej stark nog, att framkalla efterfrågningar, som kunnat blifva obehagliga för hans välgörare. Men denna uraktlåtenhet fick han bittert ångra, ty den anfördes i samband med hans lån, som den största misstanken mot hans heder, när ryktet snart började anfalla Bulstrodes föregående lif, om hvilket Raffles innan han dog hunnit lemna upplysningar, och åt Raffles' död gifva den för Bulstrode som Lydgate mest vanärande tydning, omöjlig att bevisa, lika omöjlig att vederlägga. Och sålunda afbröts på en gång den bana Bulstrode »vandrat till Herrans ära», så nedslogs för alltid Lydgate's kraft att nå sina ungdomsdrömmars mål.

De tvenne paren Dorothea och Casaubon, Lydgate och Rosamond samt Bulstrode, af hvilkas öden vi gifvit denna kortfattade öfversigt, äro bokens hufvudpersoner, och det är i skildringen af dem som författarinnans många utmärkta egenskaper allra klarast framträda. Som de främsta af dessa hafva vi redan anmärkt karaktersteckningens sanning och den sedliga styrkan.

På den förra beror sjelfklart den känsla af förtrogenhet och åskådlighet, som är en hufvudorsak till tjuskraften af G. Eliot's skildringar. Vare sig att hon för oss till den engelska småstaden eller till Savonarolas Florens*), till herresätet, prestgården eller arbetarhemmet, sätter hon oss öfverallt i beröring med verkliga människor. Med säker hand afslöjar hon de djup, som finnas under hvardagslifvets skiftande företeelser och visar att dessa djup öfverallt äro de samma, att människohjertat alltid är sig likt i sin fröjd och sin smärta, sitt hat och sin kärlek. Genom att intränga i människonaturens alla dolda skrymslen, följa dess sammansättning i alla delar, iakttaga alla dess skiftningar och bestämma de krafter, som inom den samma arbeta, gifver

*) I *Romola*.

G. Eliot åt sina skapelser sanningens prägel och åt skildringen nödvändighetens: hvarje *verkan* framgår följdriktigt ur *orsaken*. Dessa tankar, känslor och begär *måste* under vissa gifna omständigheter framkalla dessa handlingar, på hvilka hvarken godtycke eller tillfälligheter öfva något bestämmande inflytande.

Men denna fina insigt i det för den enskilde betecknande, på samma gång som det hos honom allmängiltiga, bör hos karakterstecknaren vara förenad med oväld i framställningen, och denna egenskap är hos G. Eliot lika framstående som iakttagelsens skärpa. Ehuru en djup, personlig lifserfarenhet måste vara grunden på hvilken ett författarskap som hennes bygger, och ehuru vi veta att hon mycket lidit, som hvarje sann diktarnatur före henne, håller hon sina skildringar fria från alla falska, ur en *blott* personlig erfarenhet kastade skuggor, och lidandet har i denna mening gått henne spårlöst förbi. Hon har en fri, en storsinnad, af inga ensidiga tycken eller fördomar villad, uppfattning af menskligheten. Hon är god och rättvis, ej *oaktadt* utan *emedan* hon är klarsynt, och det är också blott den djupa iakttagelsen, som kan skänka *detta* slags godhet, den tanklösa godhetens fullkomliga motsats. En blick som hennes är för menniskoverlden hvad solens är för naturen; varm och genomträngande framkallar den lif hvar helst sådant finnes spira, men påskyndar äfven upplösningen der död bor. Hon uppsparar den dolda anledningen till skenbart obegripliga företeelser, hon uppsöker hos de ledsamma och obetydliga ett allmängiltigt, som ger äfven dem ett värde, hon vet att ännu hos den brottslige framhålla mildrande drag, som väcka medkänsla för honom sjelf, ehuru aldrig för hans brott: en *verkan* som blott den på en gång djupe och sedlige karakterstecknaren kan åstadkomma. Utom Walter Scott, med hvilken G. Eliot har ännu andra likheter, torde ingen engelsk författares menniskokänedom i den grad som hennes ega den barmhertighet, »hvilken låter sin sol skina *både* öfver rättfärdiga och orättfärdiga»; vanligen råder ett sommarsolstånd, der

endera polen får brorslotten. Det följer ur det redan sagda att allmängiltigheten, styrkan i G. Eliot's karaktersteckning äfven beror derpå att hon sant och kärleksfullt skildrar enskilda menniskor, samt derigenom ger hvad konstspråket kallar »typiska» karakterer. Om man söker skildra en typ, ger man i de flesta fall en vrångbild; om man söker skildra en verklig menniska och deri lyckas, ger man en mer eller mindre typisk gestalt åt literaturen, en sådan i hvilken andra menniskor igenkänna sig sjelfva. Först genom dylika skapelser blir en romanförfattare »klassisk», som det heter, först sålunda får han en ingripande betydelse både för sin och kommande tider. Ger han deremot ensidiga tidstyper, förkroppsligade tendenser, komma dessa, i fall de alls i literaturen bevaras, att, sedan de tidslyten äro borta, som man med dem velat påpeka, stå meningslösa som fogelskrämmor efter frukttiden.

De för G. Eliot's karaktersteckning öfver hufvud betecknande drag, som vi här framhållit, återfinnas i rikt mått hos hufvudpersonerna i *Middlemarch*. Fram för allt är det i skildringen af Dorotheas och Mr Casaubons förhållande, G. Eliot häfdar sitt rykte, som en af de yppersta och finaste tecknare på sjäslifvets område.

Den lifsbild hon genom dem upprullar är allt igenom gripande, just emedan den på alla punkter är så slående sann. För att börja från början vilja vi påpeka huru förf:n skildrat Dorotheas själf-förblindelse med en naturtrohet sådan att den kan fresta till ett löje, men ett vemodigt, ty en dylik själf-förblindelse har något djupt nedslående i synnerhet hos de unga, som, ofta klarsynta för ur bilden af lyckan, äro så förunderligt skumögda att i lifvet igenkänna den. Man inser så väl, huru rätt Dorothea fattat sitt säregna skaplyne, då hon önskade att hennes make skulle vara »långt öfver henne i omdöme och kunskap». Man känner lifligt hvilket naturligt uttryck för hennes personlighet innebäres i hennes förhoppningar att kunna se upp till sin man, lära af honom lifvets och bök-

kernas vishet, och deremot genom sin ungdomsfriska hängifvenhet utjämna åren dem emellan och fylla tomheten i hans lif. Men som lika sann måste man erkänna skildringen, när författarinnan låter idealisationsförmågan — hvilken måste finnas hos hvarje ungdom, som skall höja sig till sann mensklighet — denna förmåga som skapar skalder och stordåd, blifva för Dorothea, som för så många andra, ett par Ikarusvingar, hvilka bära till undergång i stället för till det mål de voro afsedda att nå.

Alldeles under går Dorothea lyckligtvis icke genom sin förening med Casaubon, men vi veta redan huru hård kampen blef henne för hennes andliga tillvaro, en kamp hvori G. Eliot just genom teckning af Casaubon kanske når spetsen af sin snillrika karaktersskildring. Vi känna så väl igen denne girige kunskaps-samlare utan tankeförmåga, denne ängsligt noggranna sakmänniska utan inbillningsgåfva, hvilken anser en poetisk öfverdrift som en osanning, ty huru kan man t. ex. sanningsenligt tala om månens silfversken, då intet metalliskt deri ingår? Mr Casaubon framträder så slående sann, så lifslevvande, att man allt i genom mot honom känner en liflig ovilja, som om man af honom personligen förorättats, men på samma gång ett visst medlidande, som dock aldrig ges villigt förr än han är död — och äfven *då* blott i fall man är öfver tjugo år!

Mr Casaubons i trä skurna gestalt tillhör redan de typiska inom engelska literaturen, och han hade knappast hunnit dö i boken, förr än han åter uppstod inom pressen och i sällskapslifvet, der man t. o. m. hos oss får höra en och annan person betecknas som en Casaubon — hvarefter man sagt nog om den människan.

Men G. Eliot's redan anmärkta, oväldiga mildhet röjes icke minst just i skildringen af Casaubon, ger denna just dess gripande betydelse och framkallar känslan af att Mr Casaubon verkligen är djupt beklagansvärd, hans öde mer än vanligt vemodigt. En vetenskapsman, som genom brist i sin egen synförmåga famlar i

mörkret utan att någonsin finna en väg till sanningen, och som lefvat så helt och hållet förgäfvat, att ej ens hans misstag komma vetenskapen till godo, är redan en sorglig företeelse. Den blir det dubbelt, då hjertat der under sammankrympt, så att det blott på denna ena punkt — den vetenskapliga ärelystnaden — kan känna vare sig fröjd eller smärta, och då ingen mänsklig ömhet får ersätta det hopp om odödlighet som glider undan. Man behöfver ej vara grånad för att hafva erfarit att ungdomens idealer och förhoppningar, liksom mannaålderns sträfvanden, kunna omintetgöras eller lemnas ouppnådda. Men detta behöfver ej i sig ega något af den smärta, som skalden uttryckte, då han sade sitt »namn vara skrifvet i rinnande vatten» — gömdt hvarken i ett fäderneslands, ett hems eller en vänkrets' minne. Och denna smärta är just Mr Casaubons, ehuru af honom känd blott på det torra sätt och till det grunda djup, hvaraf hans lilla och sjelfviska natur var mäktig.

Lydgate's och Rosamonds äktenskapshistoria är en väl beräknad motsats till Casaubons och Dorotheas. Då i den senare en hustrulig hängifvenhet förspilles på den inbillade vetenskapsmannens kalla sinne, förspilles i den förra en verklig vetenskapsman genom en hustrus köld; det ena förhållandet är lika fint tecknad som det andra, och det är blott den större ovanlighet, Casaubons och Dorotheas karakterer ega, som gör att man med mera intresse följer deras utveckling.

Lika sant mänskligt som Casaubon är äfven Bulstrode skildrad; den förre är ej gjord till andefattigdomen men till en andefattig, Bulstrode ej till sjelfbedrägeriet men till en sjelfbedragare. Vi hafva redan sagt att Bulstrode icke är en vanlig skrymtare af dem som t. ex. Dickens skildrat. G. Eliot ger honom en vida större, vi skulle vilja säga uppskakande betydelse, ett mycket djupare kraf på vår medkänsla. Har hon tecknat honom med en så förfärande skärpa, att hans bild liksom etsas in i vår själ. Denna sjelfbedragare är gripen midt i vår på dylika sjelfbedräge-

rier rika tid — liksom nästan hvarje tid, hvilken efterträder en af stora andliga rörelser — och en hvar har säkert haft tillfälle att lära känna denna den sorgligaste af alla villor: en menniska tjenar sitt jag i tron att hon tjenar Gud. Men inom den nyare diktens område har väl denna villa aldrig blifvit mera gisslad än i Bulstrode's person. Utrymmet har ej medgifvit oss att i alla dess enskildheter följa denna omutligt skarpa och på samma gång så menskligt tecknade bild. Det är den samma som förf. gifvit i *Romola*, der man af den liflige och begåfvade söderns son Melema lär samma sanning som af den kalle och inskränkte engelsmannen Bulstrode, en sanning som i G. Eliot's diktning städse är hufvudgrunden både för personlighetens och händelsernas genom denna framkallade utveckling: en sanning, hvilken kunde blifva inskriften på hvarje alster af G. Eliot's författarskap, den att: *Our deeds still travel with us from afar And what we have been, makes us what we are.* Andra författare kunna af denna sanning vara lika genomträngda, men få ega den makt som G. Eliot att i skildringen af de själstillstånd, som betinga fall eller seger, att i fasthållandet af handlingarnes obevekliga följder ådagalägga den samma. Det är i skildringar som den af Bulstrode, hennes konst når sin höjd just i förbund med den djupa sedlighetskänsla vi redan betonat såsom det andra stora draget i G. Eliot's författarskap, och denna förening ger ett verkligt öfverväldigande intryck af giltigheten i den sedliga grundlag, som är sammanfattad i de orden: »hvad människan sår skall hon ock uppskåra.»

G. Eliot's rika egendomlighet bör för att rätt blifva känd belysas från många andra sidor än den vi redan framhållit; vi måste inskränka oss att endast antydningvis beröra några af dem, såsom hennes val af ämnen, arten af de typer hon helst gifver, samt det säregna sätt hvarpå hennes skaplyne uti framställningen röjes, d. v. s. hennes *stil*.

Middlemarch är en landsortshistoria och med undantag af *Romola* äro alla G. Eliot's romaner det samma. De sysselsätta sig oföränderligt med lands- eller småstadshändelser; stora städer och höga kretsar komma de sällan nära. Hon besöker ej ofta i sina skildringar ens herrgårdarne på landet, utan stannar med förkärlek vid folklivet i egentligaste mening, häri olik flertalet engelska författare. De klasser, »som reda åt landet dess närande saft», ega i England ingen bättre tolk än G. Eliot, som för deras livsvilkor, känslor och lidanden eger den sanna medkänsla som vid skildringen af dem skapar ej »tendensromaner» men lifsbilder. De kanske yppersta typer hon gifvit sitt lands literatur äro väfvare, timmermän, mjölnare, o. s. v.; de skildringar der dessa äro hufvudpersonerna måhända rikast på tankedjup och känslstyrka, godmod och qvickhet. *Middlemarch* liksom *Felix Holt* behandlar hufvudsakligen medelklassen, men äfven med dess lif är G. Eliot innerligt förtrogen, något som hvarje enskildt drag röjer. Att de ämnen som i *Middlemarch* behandlas icke äro ovanliga, vet läsaren redan — G. Eliot's böcker äro aldrig ovanliga genom *händelsernas* utan genom *personernas* egendomlighet — men hvad som i den kortfattade öfversigten ej kunnat framstå är det mästerskap in i alla detaljer hvarmed dessa ämnen äro genomförda. Ej blott i de stora dragen röjes den måtta, den frihet från öfverdrift som betingar troheten mot naturen, jämte den skonsamhet som betingas af insigten i denna människonnats svaghet: den röjes kanske ännu mer i det lilla. G. Eliot har den finaste blick för alla de små skiftningar, som gifva hvarje taffla dess säregna, lefvande prägel. Ehuru hon i *Middlemarch*, om boken ses i sin helhet, begått ett stort fel mot kompositionens lagar, till hvilket vi senare återkomma, begår hon nästan aldrig dylika i enskildheterna. Der underordnas alltid bisakerna, der får hvarje figur sin rätta plats, hvarje färg sin rätta ton. Lika så har G. Eliot en sällsynt förmåga att ge den bästa bakgrund åt sina personer. Ehuru hon icke är hvad

man kallar en stämmningsrik författare, ty hon granskar och utarbetar händelser och personer så väl, att föga lemnas åt inbillningen att utfylla eller avsluta, är hon det emellertid på så sätt, att hon genom omgifningen och andra yttre företeelser åstadkommer en stämning, som gör personerna klarare framträdande. Mr Casaubons hem t. ex. är således den yppersta ram till hans dystra figur, liksom hans hustrus sköna, unga gestalt aldrig synes liffullare än mot de urblekta tapeterna och familjporträtten derstädes. Om naturskildringarne, dem G. Eliot sparsamt använder, gäller det samma; lika litet som andra beskrifningar utgöra de fyllnadsgods, utan verka antingen på de handlandes själstillstånd eller på händelsernas gång, och äro i sin sammanträngda kraft mycket målände.

Det långtrådiga dröjsmål vid betydelselösa småting, som ofta råder i engelska romaner, eger sällan rum hos G. Eliot, och man får i hennes böcker ej mera tévatten än som behöfs, för att blanda färgen i hvarje engelsk hemlifsbild. Äkta national till sin anläggning, är G. Eliot särdeles skickad att fatta egendomligheterna i det folklynne hvars bästa drag hon sjelf eger. Detta gäller bland annat om hennes humor, denna engelska folkets framstående egenskap, som emellertid sällan ter sig så älskvärd som hos henne. Den är der så ljus och mild att intet grand af bitterhet fins i dess löje, och så stillsam, så utan skryt eller bråk, att man stundom ej i första blinken märker huru qvicka och fina dess yttringar äro. Det är till stor del genom dessa egenskaper hon af engelska folklynnet kunnat lemna dessa bilder som, ehuru träffande öfverallt, äro det så särskildt för engelska förhållanden. I vaket deltagande för och i omsorgsfullt återgifvande af det lilla och löjligen, med godmod och åskådlighet, påminna dessa bilder om de bästa holländska genretaflor. *Middlemarch* har flera sådana bilder t. ex. den strid Lydgate's »nymodiga» åsigter framkalla, der G. Eliot så humoristiskt och troget återger dumhetens och fördomens funderingar, att man igenkänner ej blott tankar utan äfven ut-

tryck som gamla bekanta, samt ovilkorligt undrar huru länge författarinnan måst lyssna till tråkiga kaffesystrar och myndiga patroner, innan hon med denna sanning kunnat måla dem. Så är ock förhållandet med den valrörelse Mr Brooke ställer till för att komma in i parlamentet; deremot finnes en lång skildring af en gammal girigbuks dödsbädd, som har väl mycket af Hogarth's pensel för att vara rätt njutbar.

Den trogna lokal- och tidsfärg, som utmärker G. Eliot's böcker, kan till en del antagas härflyta ur mångsidiga studier och trägna iakttagelser. Ett konstnärskap som hennes vinnes ej utan samvetsgrannt, oafåtligt arbete, men intet arbete kan gifva den djupa blick för det bestående i det vexlande, den inbillningens skapande kraft, som ur det förflutna frammanar lefvande gestalter. Man behöfver ej ega snille för att med någorlunda likhet fotografera nutidens anlete. Men snille måste deremot finnas i hög grad för att, som G. Eliot, kunna förlägga sina romaner minst 40—50 år tillbaka och dock af dessa gamla tiders förhållanden och tänkesätt gifva en så åskådlig bild, att den väcker en samtidighetskänsla i styrka jämförlig med den man erfar t. ex. af gamla gulnade bref från ens mormorsmor, då hon var ung flicka.

Detta slags återblickande snille är hos qvinnor ovanligt, och G. Eliot är den enda författarinna som, oss veterligt, med verklig framgång försökt den historiska romanen. Men som erkännas måste att qvinliga författare oftast sakna ej blott det historiska snillet, utan äfven den humor och den styrka i karaktersteckningen vi funnit hos G. Eliot, så är det ej underligt att detta manliga författarnamn i början ansågs tillhöra en *författare* — och dertill en ovanligt begåfvad. Detta misstag anföra vi som en belysning för arten af G. Eliot's snille, och som ännu ett vitsord om storheten af detsamma. Ty endast det ovanliga snillet har iståndsatt henne att lyckligt besegra de svårigheter som inom karaktersstudiernas område möta qvinnan, och nödga henne att ofta blott med hörsägens hjälp skildra, hvad mannen deremot målar ur en personlig

erfarenhet. Och man måste dess mera beundra mångsidigheten i hennes begåfning, som till fullo bibehållit den qvinliga — i allmänhet närsynta — blickens egenskap af iakttagelsestyrka för det närliggande och lilla, på samma gång som den eger den mera manliga fjärrblicken öfver det hela. Man finner hos henne föga af den subjektiva prägel, som vanligen ger qvinlig diktning dess finhet och innerlighet, utan i stället en hög grad af objektivitet, och dock äro hennes skildringar genomträngda af just dessa särskildt qvinliga egenskaper. Om någon, obekant med verkliga förhållandet, skulle vilja spåra en manlig hand i teckningen af *Middlemarch's* manliga personligheter, måste Rosamond och Dorothea, om icke annat, rubba iakttagarens mening, ty blott en qvinna kan, så som här skett, följa alla skiftningarne i andra qvinnors skaplynnen.

Endast genom de redan gjorda anmärkningarne om G. Eliot's stil kunna vi här beteckna densamma, ty utrymmet nekar all belysning genom exempel, hvilka också, ryckta ur sitt sammanhang, blefve som ädelstenar utan infattning. Ingenstädes i sin diktning tro vi att G. Eliot utvecklats just stilens mästerskap högre än i *Middlemarch*. Lugn, klar och kraftig, obekant med hvarje brådska eller knagglighet, är den det fulla uttrycket af hennes tanke; här och der kommer en träffande bild: alltid blixten som upplyser, aldrig dimman som höljer. Det — på ett undantag när — konstnärliga herraväldet både öfver ämnet och den språkliga formen, hvilken osökt bildas till skönhet under hennes penna, ger intryck af det krafternas jämnått, af den lekande lätthet att öfvervinna svårigheter som tillhöra mästaren; en lätthet hvilken döljer det allvarliga arbete hvaraf den betingas, och bekräftar den skenbara paradoxen att, *om konsten icke är lätt, är den omöjlig*.

På samma gång som rikedom, böjligheten och styrkan i hennes språk väcka kännarens beundran, ådrager sig hennes trogna återgifvande af landsmålen språkforskarens uppmärksamhet. För

öfversättare deremot är detta en nästan oundviklig stötesten; då emellertid *Middlemarch* mindre än flera af hennes redan öfversatta romaner uppreser detta hinder, borde man kunna hoppas att få se den i en den samma värdig svensk drägt till deras tjänst som måste försaka att lära känna den på engelska. Att i en öfversättning mycket förloras är visst; att många ordspråk, talesätt och andra yttringar af den henne egendomliga humorn mista sin fulla styrka är själfklart, men mycket nog skulle i alla fall återstå för att löna detta arbete. som emellertid kräfver goda krafter.

Sedan vi nu antydt de mest framstående förtjensterna i *Middlemarch*, fordrar sanningen att vi nämna något om de fel, som onekligen äfven finnas. Vi hafva redan nämt det första och största, nämligen kompositionens. Bredvid de redan omtalade personerna finnes en mångfald andra, vid sidan af deras öden utvecklas en hel del andra förhållanden, så t. ex. ännu en vidlyftig kärlekshistoria mellan Rosamonds bror och en fattig kusin; vi föras ut och in i flera olika hem, sättas in i många olika tankegångar, utan att detta allt likväl medverkar på ett outhärligt sätt i hufvudpersonernas öde. Kompositionen är i allmänhet ej G. Eliot's starkaste sida, och i *Middlemarch* begår hon genom denna allt för rika mångfald ett svårt fel mot öfver- och underordnandets lag. Det oväsentliga, huru ypperligt skildradt som helst, är icke på sin plats när det ej underordnas det hela, så att det verkar höjande och ej störande; bipersonerna, huru lifvande de må vara, böra bort, när de stå oberoende af hufvudpersonerna. Icke mindre än fyra berättelsers trådar löpa bredvid hvarandra utan att någonsin knytas; själfva hufvudpersonernas öden äro ej djupare ingripande i hvarandras, än att det yttre sammanhang, hvari de ställas, gerna kunde varit borta. Nu läser man hvarje del af *Middlemarch* nästan med samma nöje som boken i dess helhet, hvilket antyder tillvaron af ett fel som troligen ej uppstått, om författarinnan delat sitt rika ämne på två böcker i stället för en.

Man kan därför ej kalla *Middlemarch* en *tafla* af öfverlägset konstvärde, men deremot ett porträttgalleri, der en mästareshand fasttrollat en skara liffulla gestalter. Det är kanske icke en Van Dyke's pensel hvarom man påminnes, ty dertill är G. Eliot ej nog stämningsrik; det är snarare en Titians varma och klara, fasta och kraftiga bilder som här återkallas.

Den med G. Eliot's diktning förtrogne lägger kanske till det nyssnämnda felet i *Middlemarch* ett annat, nämligen ett visst upprepande af äldre karaktersteckningar. Så kan man t. ex. bakom Dorothea skymta Romolas ädla drag, kanske äfven Dinahs*) milda ansigte; bakom Rosamonds mor systrarne Dodson**) m. fl., men om man å ena sidan i detta ser en något tröttad uppfinningsgåfva, måste man å den andra minnas att liljor vänligen blifva hvita och nollor runda, samt att om G. Eliot ej i *alla Middlemarch's* karakterer är ny, är hon det dock i de flesta, och man tröttnas ej af att finna några bekanta gestalter bland de många alldeles ursprungliga, hon här målar.

Som G. Eliot är en tänkande, lika mycket som en iakttagande natur, ligger den frestelsen henne nära att stanna i begrundande, att granska personligheterna i stället för att genom deras handlingar skildra dem. I *Middlemarch* har hon ofta gifvit vika för denna frestelse, och ehuru hvarje sådan granskning af ett skaplygne eller en bevekelsegrund är oöfverträfflig, ehuru de finaste och qvickaste anmärkningar höja densamma, kan man dock ej neka att de göra skildringen alltför stillastående.

Till dessa fel kommer en svaghet, som står i samband både med den nyssnämnda böjelsen och med den redan förut påpekade mildheten. Hennes oväld, man kan nästan säga medkänsla vid behandlingen af allt och alla, går i *Middlemarch* stundom väl långt. Det är med ett nästan retsamt lugn hon ständigt skil-

*) *Adam Bede.*

**) *Mill on the Floss.*

drar, men aldrig (annat än med och genom skildringen) dömer. Hon nedlägger nästan alltid den utslagsröst, som tillkommer författaren, troget tillämpande M:me Staël's åsigt att *tout connaitre c'est tout pardonner*. Hon är så färdig med ursäkter och skäl, så snabb att med en snillrik allmän anmärkning afrunda den udd handlingen eger, väl också ibland att tillsätta en udd der ingen borde finnas, att hon försvagar det intryck, vare sig till ondt eller godt, hon ämnat gifva. Särskildt gäller detta Bulstrode, hvars självbedrägeri hon ofta kallar betecknande *för tro i allmänhet*. Så må vara, men visst är, att den trosriktning Bulstrode tillhörde mer än de flesta ger spelrum åt förvillelser sådana som hans, hvadan dessa förklaringar något matta skildringens styrka. Man kan ej undgå att i denna mildhet mot handlingens *orsak*, i förening med det stränga fasthållandet vid handlingens följder — ett fasthållande hvarvid hvarje ondt träd *måste* bära ond frukt, med väl ringa hänsyn tagen till ympqvistar — att i denna mildhet se en dragning åt positivism, huru noga än valfriheten och ansvaret *teoretiskt* häfdas. Detta förringar icke våra föregående uttalanden om G. Eliot's sedliga styrka, men visar blott att hon lika litet som någon kunnat aldeles undgå *les défauts de ses qualités*.

Om de estetiska fel vi anmärkt kan man emellertid med skäl säga att de äro öfverflödets, och det slöseri, som är ett af dessa, glömmes gerna för ypperligheten af dess gåfvor. Man kan knapt önska öfvermåttet af enskildheter borta, äfven inseende att det hela derpå skulle vinna; ja, medan man läser boken, märker man det nästan icke: skildringen drager läsaren med sig, på samma gång den lemnar honom lugn; man brinner hvarken af hat eller kärlek, men man genomvärmes småningom af beundran, man flyger ej framåt, men stannar i en ej tröttnande åskådning.* Man har kastat granskningen öfver bord, har tänkt, känt, lefvat med dessa menniskor, och det är först efter det man slutat boken, som man reder sina intryck. Jämte de fel vi redan anmärkt uppstå då några allvarligare an-

märkningar än de blott estetiska, och en gång komna till tals, låta de ej tysta sig.

Vi sade att dessa anmärkningar ej voro af blott estetisk betydelse, men de ega äfven en sådan. Uttrycket realism har, om vi ej missminna oss, blifvit förebrående användt om G. Eliot's författarskap, synnerligen om dess framträdande i *Middlemarch*. Menar man dermed den strängaste trohet mot verkligheten, som genomföres i en skildring hvilken liknar lifvet deri att den visar oss öden, som hvarken falla helt under lyckan eller olyckan, utan sant mänskligt ega en blandning af båda, så har man alldeles rätt, utan att vi kunna inse att detta berättigar klander. Men menar man dermed att förf. låter oss följa hufvudpersonerna genom deras ödens vexlingar och sedan lemna dem, utan att gifva någon klarhet öfver huru deras inre lif genom deras yttre öden slutligen utvecklas, synes oss deremot det omdömet berättigadt att förf. väl ensidigt följer den s. k. realistiska konstriktionen, en ensidighet som åter röjer *le défaut d'une qualité*.

Man söker urskulda förf. dermed att just sådant ter sig lifvet. Man varsnar t. o. m. sällan hos hvarandra det själsarbete G. Eliot afslöjar, är det då ej för mycket begärdt att hon också skall visa detta själsarbets slutföljder? Då författaren med den obehagligaste klarhet påpekar hvad vi sjelfva i hvimlet sällan klart se: den dom misstag och brott medföra; då han ger oss sedliga och konstnärliga lifsbilder, skall man då också ställa den fordran till honom att han skall vara ett slags siare, som genomskådar och lägger i dagen hela lifsutvecklingen inom den trånga ramen af en roman?

Dessa fordringar beaktar heller icke realisten. Han har löst sin uppgift, om han gifvit en trogen bild af det som är eller varit; en författare med idealitet deremot visar oss lifvet framgående i förädlade former ur och genom de öden han skildrar. Realisten säger oss blott *huru* — något som vår egen iakttagelse äfven kan göra; hvad vi därför främst vilja veta är *hvarför* och

hvarthän, och det är svaret på dessa frågor vi hoppas erhålla af den förf. som är mäktig — hvilket vi ej betvifla G. Eliot vara — att med idealitetens ljus förklara den för vanliga ögon mörka gåta, som kallas lifvet. Vi egde således rätt att vänta det hon ej lemnat sina hufvudpersoner förr än man genom dem fått en ny bekräftelse på huru som *der Strom des Lebens wird schneeweiss, wenn ihn Klippen zersplittern*, och vi känna oss svikna då vi nödgas öfvergifva dem, under det deras lif flyter med saktad fart eller grumlade vågor.

Bland de många frågor man ej får besvarade är om Bulstrode, genom de händelser vi omnämt, får sjelfbedrägeriets starr borttagen och slutligen ser sig och sitt lif i dess sanna ljus. Vi få vidare om Lydgate endast höra, att hans sjelfsmidda bojer neddraga honom från hans ungdomsdrömmar, och gör honom till en man som flertalet: verksam i det lilla, förfelad i det hela. Men manne ej förf., utan att förtaga sanningen i denna sorgliga bild, kunnat gifva en skymt af hopp, att äfven ur ungdomsdrömmars graf ett nytt, kanske ringare, kanske ock högre lif kan spira?

Och Dorothea slutligen, denna fagra skapelse af en varm inbillningskraft, hvilken på henne slösat så mycken rikedom, i henne gifvit så många löften, huru uppfyllar hon dessa?

Då förf., medvetet som det synes, i Rosamond och Dorothea tecknat de tvenne arter hvari det qvinliga släktet öfver hufvud kan delas: den hvilken lockar till syrda fall från idealet, och den hvilken medverkar till upprättelse, och då hon låter Rosamond i grund fullborda *sin* gerning, hvarför lemnas man i ovisshet om huru Dorothea lyckas med sin? Att hon skulle misslyckas med Casaubon, ligger i sakens natur; att hon, då enhvar, äfven hans hustru, undandrager Lydgate sin tillit, ej med sitt förtroende kunde hindra att sjelfkänslans spänstiga fjäder slutligen bröts inom honom, är äfven naturligt. Ej heller var det antagligt, att hon på Rosamonds grunda sinne skulle öfva ett omskapande

inflytande, trots det intryck Dorotheas högsinta och djupa känsla gjorde på Rosamond i det uppträde dem emellan, som genom finhet och innerlighet är ett af bokens bästa, och der Rosamond förmås till en ödmjukande inblick i sitt handlingssätt. Men hvad vi ega rätt att vänta är ett bestämdt inflytande på den unge man, hvars älskvärda personlighet vunnit läsarens deltagande och Dorotheas kärlek, utan att man rätt vill medgifva honom vara fullt värd den samma. Man har fått ett starkt intryck af att han ej blott i börd och förmögenhet var henne underlägsen, utan äfven i andens välborehet, i hjertats rikedom. Men man får ingen upplysning om huruvida Will lyfte sig till Dorotheas andliga höjd, om de tillsammans sökte de sanningar, som voro hennes längtans mål, om de lefde det lif i högre mening, som ensamt kunde göra hennes äktenskap lyckligt, samt om detta således gaf henne den fulla utveckling, hvaraf hon var mäktig. När förf. tiger, får man ur skildringen leta svaret, som blir ett *nej*. Dorotheas kärlek för Will, sammansatt som den var af medlidande för hans oförrätter, tacksamhet för hans hängifvenhet och fram för allt genom den dragningskraft hans väsen egde för henne, såsom raka motsatsen till Casaubons — förf. har med fin beräkning gjort dessa två till »ojämförliga storheter» — synes oss icke vara af den art, att hon i denna känsla hade bruk för hela sitt väsens rikedom. Lika ren och ädelt qvinlig som hon synes oss vid sitt första af beundran och offervillighet tillskyndade giftermål, synes hon ännu då hon följer sitt hjertas mening vid det andra, men den ena gången såväl som den andra kan man ej undertrycka tanken att hon begår ett misstag. Man fruktar att hon, andligt taladt, ej får fullt upp att lefva af, att Wills kärlek ej skall vara nog för att göra honom till hennes ledsagare i den harmoniska utveckling, som Dorothea säkert aldrig lemnar ur sigte. Ehuru Dorotheas inflytande på honom och hela hennes omgifning icke får förbises, räcker detta likväl ej till att förtaga intrycket af att Dorotheas lif i stort taget är förfeladt. Förf. styrker detta med sitt

omdöme »att de två, för Dorotheas lif bestämmande handlingarne ej voro idealiska utan följder af ädla ingifvelser, kämpande med prosaiska förhållanden». Och det är i synnerhet detta slutintryck vi finna väl realistiskt; huru sanna än dylika dubbelmisstag äro, och huru ofta än just begåfvade qvinnors lif blir genom dylika förfeladt, så hade det icke heller behöft vara osant, och hade säkerligen varit mera tillfredsställande både ur sedlig och skönhets-synpunkt, om Dorotheas slutliga bestämmelse blifvit mera motsvarande de löften hennes ungdom gifvit.

Men, kan någon invända, förf. låter med bestämd afsigt Dorothea begå sina misstag, som bevis för att »samfundslifvet alstrar dylika förvecklingar, der en stor känsla får misstagets form» och *Middlemarch* har i detta afseende en medveten »tendens».

Vi hafva redan sagt att G. Eliot icke skrifer »tendensromaner», men detta hindrar ej att både *Middlemarch* och hennes andra böcker kunna ega tendens i viss mening, och att denna tendens kan innebäras i riktningen af det hela. Hvarje roman, som är god, det vill bland annat säga ett sant uttryck af en personlighets tankegång, måste i någon mån gå i riktning af denna. Men har G. Eliot haft ofvan antydda tanke, då är hennes skildring ej det sanna uttrycket deraf, ty samfundslifvets tryckande former och fördomar inverka föga på Dorothea, hvars handlingar städse af hennes egen vilja bestämmas.

Om G. Eliot haft en »tendens» i *Middlemarch*, tro vi den vara en annan, ehuru så svagt antydd, att vi om densamma blott kunna uttala en förmodan. Afsigten skulle, enligt vår mening, vara den att visa det samhället ej ger ovanligt begåfvade qvinnor medel att nå eller tillfällen att bruka sin andes fulla utveckling, emedan äktenskapet, som är flertalets lott, ej befördrar utan snarare hindrar både det ena och andra. Genom den plats Dorothea intager i boken har man rätt att anse henne som hufvudperson, hvilket äfven företalet antyder. I detta berör förf. med några ord den heliga Therasas lif och fortsätter sedan sålunda: »Ännu i dag

har hon många medsystrar men, olikt henne, finna dessa för hänförelsens och offervillighetens glöd ej annat utflöde än i ett lif fullt af misstag.» Dels omständigheternas makt, dels den rådande ovissheten om det qvinliga skaplynnets rätta art vålla, enligt G. Eliot, »dessa förspilda lif, dessa Thesor, hvilka aldrig bli stiftarinnor af något, hvilkas älskande hjertans slag och hvilkas sträfvanden efter en oupphunnen helighet bortdö bland hinder, i stället att samlas i en blifvande lifsgerning».

Har förf. härmed menat att äktenskapet för Dorothea, som för de flesta qvinnor af hennes säregna skaplygne, svårligen kan bli tillfyllestgörande och oftast blir ett misstag, är deremot intet att invända, utom det nyss sagda; men menar hon att en dylik qvinna i *intet* äktenskap kan nå sin fulla utveckling, så har hon ej bevisat sin mening. Derför att Dorothea ej med dessa två män vann sitt väsens fullbordan, följer ej att hon icke med någon annan kunnat det, ej heller att *ingen* man var värd henne. För att bevisa detta skulle Dorothea stälts gent emot en henne jämbördig natur och dock saknat lyckan. Men detta skulle deremot varit stridande mot Dorotheas hela skaplygne, som är äkta qvinligt, praktiskt mer än teoretiskt; kännande i första hand, tänkande i andra. Om derför äfven samhället bjudit henne, hvad det nu ger qvinnan, ett lifsarbete utom hemmet, ifall hon ej i detta eger ett dylikt, hade hon ändå *kanske* ingått sitt andra giftermål och *säkert* funnit nog deri, om hon gift sig med en henne motsvarig man. Att qvinnans begåfning får ett allt vidare fält är ett godt, ej minst emedan dermed minskas frestelsen att i ett halft äktenskap söka något att lefva för, när intet annat erbjuder sig. Men vi tro det vara en villa när man börjat undra om äktenskapet, äfven det bästa, ej är ett hinder för begåfvade qvinnors utveckling och dessas giftermål således en samhällsförlust. Hvarje qvinna med qvinligt skaplygne skall jäfva detta och, i valet mellan att upplysa ett flertal eller lyckliggöra ett hem, välja det senare. Utan denna trohet blir hon möjligen en god kommunal- eller vetenskapsqvinna,

men fyller ej måttet af sin qvinligt menskliga bestämmelse. I vår tid kräfver dessutom äktenskapet sällan offret af en qvinnas andliga begåfning, George Eliot är sjelf ett slående bevis derpå; i stället torde den dermed vunna större menskliga utvecklingen fördjupa hennes begåfnings strömfåra, om den än sammantränger dess bräddar. Och skulle äfven somliga äktenskap fordra ett dylikt offer, kan deraf visserligen vållas en stor smärta, men vi tro icke jämförlig med den offret i motsatt riktning skulle framkallat.

Med dessa anmärkningar mot den öfverdrift, åt hvilken G. Eliot i *Middlemarch* synes oss hafva gifvet ett tyst samtycke, eller åtminstone lånat ett villigt öra, sluta vi dessa ofullständiga antydningar, hänvisande läsaren till boken sjelf, för att der bilda sin egen mening så om densamma, som om befogenheten i den uppfattning vi uttalat. Vi äro vissa att de, som hörsamma vår uppmaning, om de äfven i enskildheter skilja sig från de här yttrade meningar, likväl skola i *Middlemarch's* författarinna finna en sällsport ädel och rik personlighet; äro de redan förtrogna med densamma, skall *Middlemarch* blifva dem ett nytt vittnesbörd om det snillrika och älskvärda skaplynnede då säkerligen varmt älska. Och trots de brister, som i boken kunna finnas, våga vi antaga att den i alla väsentliga afseenden för hvarje läsare skall framstå som en af de bästa skapelser senare tidens romanlitteratur frambragt. E—N.

29. Resebref från Gerda.

Interlaken d. 13 Aug.

För första gången under min resa känner jag ett verkligt behof att meddela mig. Vi ha rest så oupphörligt och sett så mycket, att det ej varit tid för brefskrifning. Lika litet som jag

kan skrifva i Stockholm, der sinnet ständigt är upptaget med hvardagslivets kraf, lika litet kan jag göra det vid hemkomsten från museer och kyrkobesök; men här i mitt stora, luftiga rum med »die Jungfrau» öfver mig och »Aar», min vän sedan gammalt, under mig — nu kan jag skrifva och pennan är för trög för de ilande tankarne.

Du och hela den bildade världen känna museerna i Berlin, Dresden, München, och den som ej känner dem har ej nytta af att få beskrifning på det som bör ses. Jag tror, att man måste vara konstnär för att många timmar kunna njuta af taflor. Der finnas de som jag älskar utomordentligt, som fått ett rum i mitt hjertas helgedom, men de äro icke många. Eget är att de som för fjorton år sedan, då jag första gången reste utomlands, slogo an på mig — de ha ännu samma tjuskraft öfver mig — endera har jag sålunda ej utvecklat min smak alls eller hade jag den lyckan att strax träffa rätt.

Men hvad som för mig har större betydelse är publiken, som ser och bedömer taflorna, människorna, som icke blygas att inför Madonna di San Sistos altare släpa sin fåfänga, sina spetsar och trasor — människorna, som taga museerna på timme likasom lektioner eller pligter, hvilka aldrig lyfta blicken till en tafla förr än de sökt upp nummern i katalogen och som ej få ett belåtet leende på sig förr än deras Bedäckrar äro fullklattrade och de sjunkit ned på den väntande vagnens kuddar under utrop: »nu ha vi gjort af med det museet! Vorwärts!»

I Berlin finnas i båda muséerna några tusen taflor och en massa bildstoder, men jag känner en resande, som såg på alla dessa under en förmiddag och som kan se hundratals taflor i timmen, utan att bli trött — några sekunder för hvar tafla, allt med metod, och så till en annan. Har man katalog, ja, då går det långsammare, ty man måste alltid göra ett streck under hvarje, och tusen streck ta tid; men så behöfver man just ej

heller se på sjelfva taflan, ty blyertstrecket i kanten var det viktigaste.

Reseböckerna spela för mängden af resande den viktigaste rolen. Den som har Bedæcker behöfver knapt något annat. Jag har sett resande fara Elbe utefter utan att ta ögonen från Bedæcker — Königstein, Pilsitz ha knapt fått en blick, ja vid sjelfva Bastei, kom Bedæcker fram och sedan den resande läst, hvad som der stod skrifvet, kastade han en flygtig blick på utsigten, läste än en gång om stycket, klappade boken och styrde belåten vägen till en restaurant.

Han hade förtjent sin middag.

En annan klass af turister, mera i min smak, äro de nygifta. På alla vägar, på alla stigar, ser man dessa tvänne, som åtminstone en gång i lifvet äro lyckliga. Det är ett godt bruk. Af naturen, af konsten se de intet och hvad behöfves det för dem som hafva funnit hvarandra? I fullheten och renheten af en lycklig kärlek är allt yttre för dem likgiltigt och man ser på dem, att de ej begripa något annat än att de tillhöra hvarandra, äro hvarandra nog och blott vilja vara i fred. Aldrig har jag sett så många vackra, ståtliga par: måtte de införa en ny, gyllene ålder!

På tal om kärlek, kan jag ej gå förbi en annan turistklass: gubben och gumman! Det är ej blott de nygifta, som resa verlden kring; ibland ser man äfven åldriga par, som, sedan ungdomen i deras hem vuxit upp och flugit ur boet, ensamma styra färden till Sachsiska Schweiz eller Berner Oberland. Ett sådant vördnadsvärdt par varnade vi i dag på väg till Grindelwald. Han var mellan 50 och 70 med långt, grått skägg; hufvudet af den ädlaste form och uttryck. Att han var van att befalla syntes på hållningens majestät. Öfver den grå turisthatten hade han knutit en blå och hvit silkesduk. Hon var under 60 och öfver de grå lockarne hade hon en svart slöja, utanpå hatten ett mörkblått flor, som täckte nacke och skuldror. De voro

lika vackra båda två och medvetandet om en väl fylld lefnad göt sitt skimmer öfver deras ädla drag. Skön är dagen i sin gryning genom sitt hopp, ännu skönare solnedgången, som är hoppets bekräftelse, vissheten om seger i livvets kamp.

I München stannade vi en tid för att se den mängd konstskatter der finnas. Sjelfva staden är som ett museum. Den bär öfverallt prägeln af en rad praktälskande monarker, bland hvilka konung Ludvig intager främsta rummet. Man måste dock medgifva, att hans efterträdare icke gifvit honom efter i byggnads- och samlingsvurm. Hela stadsdelar ha uppstått på några år och fortgår det så, flyttar snart hela Bayern in i München. Men det är ingen stad, som representerar en tysk nationalitet; det är ett nytt Athen vid Isar. Der finnas byggnader utan allt ändamål såsom, t. ex. propyleerna eller Feldherrhalle, en ofantlig byggnad för 2, säger två fältherrar. Från det sublimala till det löjligen är det blott ett steg. Och detta tvetal af byggnader: museerna och propyleerna, se ut som en teaterdekoration. Grannt men utan ändamål. Det är mycket att se, men det sevärda förvexlas ofta med det pretentiösa skräpet.

På resan till München gjorde jag bekantskap med tvenne älskvärda oldenburgskor. »Die Line» och »die Mimmi». Mimmi var liten och skarp, Line lång och afrundad, något yngre och smäktande. Båda mellan 30 och 40: icke just vackra men med hyggligt tycke kunde de jemföras med de båda svenskorna. Också blefvo vi i ett nu förtroliga vänner. Som du vet, helsar man vanligen på sina grannar i de tyska waggonerna och bekantskapen var således lätt inledd.

Nåväl, sedan nu Mimmi fått reda på vår nationalitet, stånd och vilkor, öfvergick hon till detaljer och frågade, hvem af oss som skötte kassan, samt hur *stor* denna var. Vi undveko genom att säga, att vi hade gemensam reskassa, hvarvid hon tog fasligt vid sig förklarande, att om die Line skulle ha gemensam kassa med henne, skulle hon bli ruinerad, ty Line köpte allt hvad hon

såg och hade redan skickat hem 3 kappsäckar. Vid nattens inbrott lagade vi oss i ordning att sofva. Jag lutade mig i mitt hörn och bad Line, som icke hade hörnplats, att lägga sig i mitt knä. Hon gjorde så, sedan hon aftagit allt löshåret och påsatt en nattmössa. I ljuflig ro afbidade vi nu morgonen, då midt i natten vid 2-tiden vi väcktes af det gräsliga ropet »wagen wechseln». Mimmi skrek, jag rafsade till mig våra »Styck» och die Line, halfsofvande, gråtande, med allt håret i handen utkastades ur vagnen för att vänta på ett tåg, som ännu ej anländt och aldrig kom!

Gemensamma lidanden skapa vänner. Sedan jag torkat Lines tårar med min näsduk och skänkt henne ett par hårnålar, att hon kunde ordna sitt hår — sedan hon fått ett par seidlar bier och några koppar kaffe, sken hon upp och förtrodde mig, att hon och syster skulle på »Runderise» i Schweiz. Alpstockar hade de redan köpt i Böhmen och på dem var inskuret Rüb-zahls porträtt, ett godt varsel. Ödet tillät oss emellertid ej att få bo på samma hotel, och dagen derpå, då vi möttes i en kyrka, voro vi så snygga och oigenkänliga, att ej en gång »die Mimmi» märkte oss. — — — — —

Lucerne 19 Aug.

Hvad är det jag skrifver till dig? Reseskildringar? Ingalunda. Jag beskriver ju intet. En dagbok? Icke heller det. Jag för inga anteckningar. Hvad då? Litet af hvarje. Hvad som för ögonblicket faller mig in. Jag tänkte i dag tala om något ordentligt; men stördes plötsligt i min tankegång. Jag var nemligen ute och promenerade på Stolz-Lucerns granna kajar och fick så sigte på ett par ståtliga måsar eller kanske några andra stora sjöfoglar, som slogo ned i Reuss' djupblå vatten. Färgspelet mellan deras hvita vingar, som solen belyste, och vattnet,

kom mig att glömma allt annat, och så flög ordentligheten sin kos.

Schweiz är ett härligt land så ofta beskrifvet, att många känna det, men jag skulle ej vilja bosätta mig här för allt i världen. Hela landet består af småbits-republiker. Det synes mig som ett lapptäcke, sammanfogadt utan smak och ordning. Vår Herre har gjort allt, och hvar finnas skönare berg, dalar och vatten? Men människorna äro små i denna stora natur. Vill man se Schweiz, måste man fara öfver hela landet och likasom sammansätta det på nytt för sig sjelf.

Splittringen visar sig först i *språket*. Här talas franska (sådan den är), tyska, italienska och romanska. Dessutom patois olika i hvarje kanton. Man vet aldrig, hvad språk man skall använda, ty den man tilltalar ruskar alltid på hufvudet och ser ovetande ut, tills man bytt om språk. Jag kan med fullt skäl säga, att schweizaren ej eger ett modersmål, hvilket dock är det som mest karakteriserar ett folk. Schweizaren förvrider de andra stora folkens språk. Den franska som talas här är lika afskyvärd som tyskan och, som jag förmodar, italienskan.

Vidare har Schweizer-republiken, som delvis bestått i 500 år, ingen hufvudstad eller centralpunkt för konstsamlingar och nationalskatter, utan litet fins i Génève, litet i Bern och de andra större städerna. — Den kantonala egenkärleken gör att schweizaren har svårt att smälta tillsammans och bilda ett folk värdigt sina traditioner, och för främlingen ser det ut som om en yttre nödvändighet fogade dem tillsammans, men att ännu åtminstone de skilda kantonernas innevanare ej känna sig som ett folk. Jag läste häromdagen en artikel i detta syfte i en af deras tidningar, *Bund*.

För det tredje skiljes kanton från kanton genom *religionen*. Hvilken välsignelse är det ej för ett folk att vara förenadt under en och samma religion? Här är det ytterligheterna som råkas: det katolska och det protestantiska bigotteriet. Skola då aldrig de kristne, vare de katoliker eller protestanter, kunna förenas till

det som är godt? Religionshatet visar sig öfverallt och är djupt rotadt i folkets tänkesätt. Jag språkade häromdagen i en diligenskupé med min kusk. Vi foro hela dagen tillsammans och jag passade på att utforska hans sinne. Han var protestant. Vi foro igenom en katolsk kanton. Innan vi kommo derinom, sade han: »vi komma snart till gränsen för otron; just här slutade regnet i går. Det har varit en förfärlig torka och katolikerna bedja den heliga jungfrun om regn dagen igenom på sina knän, men se», sade han med ett hånleende, »de få intet, men se protestanterna få tillräckligt.» Katolikerna få kanske en annan gång, sade jag. »Pytt», sade han, »då få de för mycket.»

En sanning är att protestanterna öfverallt äro välbergade, katolikerna fattiga. Jag frågade häromdagen en protestant om orsaken härtill. »Det skall jag säga er», sade han, »först ha katolikerna 150 helgdagar om året, på hvilka de ej arbeta, och sedan få de ge ut för sina synder hvad de förtjena på arbetsdagarne. Kyrkor, kloster och Jesuiter deremot frodas i de katolska kantonerna.»

En annan sak, som misshagar mig i denna republik, är ståndsskilnaden. Umgänget äfven i de mindre orterna är ytterligt afvägdt. I Vevay, en ort med några tusen innevånare, finnas öfver 12 olika umgänges-grader, sade mig en infödd schweizare. Kan detta kallas likställighet och sann republikanism? Jag tror, att denna statsform är skön och hägrar för oss i ungdomen, men sedd på närmare håll har den allt sina skuggsidor. Schweizarne äro förfärligt reglementariska, krångla och bråka i smått. På jernvägar trakasseras den resande jemt: i hvarje ögonblick skall han visa sina biljetter och just som han skall flytta om kappsäckar och bagage, skall han släppa allt och visa biljetterna. Till följd deraf, att ingen enhet finnes, utan jernvägar och ångbåtar egas af ett dussin olika kompanier, är det alldeles olika regler i de olika kantonerna, och när man studerat sig in i ett förfaringsätt, får man genast lära ett annat. Mängden af re-

sande depravera i längden den lägre befolkningen i ett land, isynnerhet der ej en gemensam lag råder för alla. När vår Herre skapat landet så skönt, borde ej hvarje njutning af dess sköna natur vägas i francs och centimer.

Jag älskar och skattar ändock Schweiz för dess höga minnen och många dess nuvarande institutioners förträfflighet. Men jag kan ju få bo i Sverige. Vi veta ej, huru bra vi hafva det, förr än vi jemföra oss med andra folk. När en mängd skrikhalsar, godt folk för resten, bråka och larma öfver småsaker hemma, ville jag så gerna skicka ut dem att se sig om litet i utlandet och jag är viss att de vid hemkomsten skola draga ett djupt andedrag af tillfredsställelse och utropa: borta är bra, men hemma är bäst! För min del åtminstone skall jag härefter larma litet mindre öfver obetydligheter. (Forts.)

30. I fråga om arbetstäfingar för barn.

Bästa Esselde!

Då jag för någon tid sedan i ett nummer af Tidskrift för Hemmet varseblef en inbjudning att medverka till pristäflan i handaslöjd för barn, uppstod inom mig så många oklara tankar och obesvarade frågor, att jag ej kan afhålla mig från att vända mig till dig i hopp att få tankarne klarade, frågorna besvarade.

En af mina första tankar var denna: Hvad är meningen med denna inbjudning? Naturligtvis att uppmuntra husslöjden. Detta är visserligen ett godt ändamål, men aldrig kan jag tro, att husfliten uppmuntras genom att prisbelöna små barn, derföre att de varit nog lyckliga att hafva någon som lärt dem sy, slöjda o. s. v. Är det icke tvärtom att göra en enkel sak till något ovanligt och märkvärdigt?

Hur skall barnet uppfatta den färdighet det i hemmet eller

skolan erhåller i handaslöjd? Som en gåfva, genom hvars användande det kan blifva nyttigt och oberoende, eller som något, hvarmed det vid högtidliga tillfällen kan utmärka sig? Skall icke ett barn, som blifvit prisbelönt för handaslöjd, möjligen tro att priset var målet för arbetet? Ett bifallande ord af läraren, en smekning af fader och moder, må det vara barnets uppmuntran. Att belönas för det man mottagit undervisning är att få en falsk föreställning om rätt och pligt.

Det grämer mig innerligt att tänka, det barnen skola jagas ut ur barnkammaren för att springa efter pris och offentligt erkännande, liksom om de ändå ej tids nog skulle blifva smittade af den villfarelsen, att det i verlden visserligen gäller att vara, men i första rummet att synas.

Detta när jag tänker på barnen. När jag vänder min tanke på husfliten, så kan jag ej begripa, hvad denna uppvisning kan hafva för inverkan på dess befrämjande. Låtom oss antaga, att några målsmän för prisets skull drifva undervisningen i handaslöjd i ändamål att gifva lärjungarne just den färdighet, som fordras för att vinna ett visst pris. Följden häraf kan väl just ej blifva någon annan, än att vi kunna få se en hel rad med prisbelönda barnarbeten. Vi kunna sedan på grund häraf, om vi så vilja, inbilla oss att husfliten blomstrar i Stockholm och dermed slå oss till ro. Men detta var ju icke meningen. Husfliten skulle uppmuntras.

Husfliten i den betydelse, som detta ord för några tiotal af år sedan hade, har i väsentlig mån inskränkts genom maskinerna. Häråt må vi glädja oss, ty det är att hoppas, att derigenom mera tid blir öfrig för tillfredsställande af andens och själens behof. Det återstår dock alltid inom hemmet en mängd syssel-sättningar, som falla på qvinnans lott, och vi kunna kanske sammanfatta dem under den gamla benämningen husflit. Denna behöfver i sanning uppmuntras och äras. Detta sker dock ej genom expositioner, icke heller genom ett blott talande och skrif-

vande, utan derigenom att hvarje tänkande svensk kvinna i handling visar sig tillhöra det parti, som tror att intelligensen lika litet är hindrande för handens arbete, som kroppsligt arbete är det för intelligensen.

Jag hörde en gång en begåfvad och klart tänkande kvinna säga: »Det är väl i alla fall så, att intelligensen är på ena sidan, arbetet på den andra.» Hennes tal gjorde mig till en början häpen, öfver att en kvinna så hänsynslöst ville döma större hälften af menskligheten till blott arbete. Då jag närmare öfvervägde saken, kom jag till den slutsats, att hon uttalat de flestes, om ock oftast omedvetna, föreställning om bildningens och arbetets inbördes ställning. I denna föreställning ligger, så tror jag, orsaken till den ringaktning, som i vår tid vidlåder de husliga sysslorna.

Man arbetar på sin egen och sin familjs själsutveckling (gossarne skickas till elementarskolan, flickorna om möjligt i ett sju eller åtta-klassigt läroverk), och detta är ju rätt. Härvid glömmes dock oftast att i ord och handling göra klart för de unga, att liksom den ena familjemedlemmen har pligter mot den andra, så har ock den ena samhällsklassen förbindelser mot den andra. Man förgäter att de varelser, som utföra alla de många förrättningar, hvilka äro nödvändiga för att vårt lif skall vara behagligt, äro tänkande menniskor. Man behandlar dem som vore de maskiner, hvilka ej hafva rätt att fordra annat än att underhållas för att fullgöra sitt arbete. Men dessa arbetare tänka. Må vi behjerta, att de, som stå nedanom oss i bildning, se på oss såsom de mönster, hvilka de skola sträfva att likna. Se de oss sky all huslig gerning och endast sysselsätta oss med boken eller visiterna, så må vi ej undra att arbetet är för dem ett slags nödtvunget ondt, som de helst önska komma ifrån. Der frun är för bildad att taga i strykjernet, der är snart ock jungfrun för god att taga i vattenämbaret.

Föreställningen om de husliga sysslornas låghet är numera

så inrotad, att en förständig matmoder har möda att göra sina tjenare begripligt, att det är hennes heder och ej skam att deltaga i husets göromål ej blott med »hufvudet utan ock med hälarne».

Enda sättet att återväcka aktningen för husfliten synes mig vara, att de bildade hemmen började med att reformera sig sjelfva. Exemplet verkar hastigt ofvanifrån nedåt, och af nästan oberäknelig betydelse för husfliten skulle det, vara, om det blefve en vanlig sak, att hvarje ung qvinna sjelf sydde och ströke sina kläder och för öfrigt på ett osökt sätt deltog i husets sysslor, vexlande naturligtvis efter familjens vanor och samhällställning. Att detta vore en ekonomisk fördel i dessa »dyra tider», tycker kanske mången vara en småsak; det är dock ingen småsak att det unga sinnet lär sig att akta arbetet och arbetaren. Och äfven om detta skattas ringa, så tror jag att det för deras skull, som se sig tvungna att nära sig af kroppsligt arbete, är vår pligt att visa det vår så kallade högre bildning ej hindrar oss att med glädje deltaga i detta arbete, der så fordras.

Det är afunden, som är moder åt »international», låtom oss afväpna denna de lägre klassernas afund genom att bära en del af deras börda och gifva dem en del af vår glädje. Jag tänker nemligen, att i ett hem, der familjens medlemmar, utan att vara af ekonomiska skäl tvungna dertill, taga del i de husliga sysslorna, der skall ock sörjas för att tjenarne få någon tid för tillfredsställande af andens behof.

Mina tankar börja sväfvä för vida, jag afbryter dem derföre och beder dig, min kära Esselde, under hvilket namn jag blifvit van att tänka mig en qvinna, som både kan och vill utreda hvad som rör sig dunkelt hos andra, att om möjligt i något följande häfte få veta i hvad mån den omtalade utställningen gagnar barnen och hemmen.

Med tillgifvenhet och högaktning.

Sigyn.

Svar till Sigyn.

»Dunkelheten», bästa Sigyn, är någonting alldeles främmande för din uppfattning, och det synes af ditt bref, att det är endast med ansträngning du lyckas att hålla honom qvar. Under sådana förhållanden vågar jag utan fruktan upptaga din lilla utmaning och hoppas söka förmå dig att se den ifrågavarande saken med din vanliga klara, oförvillade blick.

Låt mig då börja med att gifva ett enkelt svar på din första fråga om ändamålet med den förlidit år anordnade utställningen af barnarbeten och derpå följande arbetstäflan.

Ändamålet var:

dels att uppmuntra barn af alla samhällsklasser samt deras lärarinnor till flit och trohet i öfningen af handarbetet, genom att visa att detta arbete följes af allmänheten med uppmärksamhet och deltagande, såsom en uppgift lika hedrande som arbetet i lässkolan;

dels att framdraga till jämförelse och studium de olika lärometoderna i hufvudstadens arbetsskolor och hem, på det skolor, lärarinnor och mödrar måtte kunna ömsesidigt lära af hvarandra.

Med andra ord, *vi ville bidraga till att barnen och hemmen så väl som skolorna lära hedra det simpla arbetet och bedrifva detsamma på bästa möjliga sätt.* Mig synes detta så klart, att det knappast bort kunna för någon framstå annorlunda. Att du kunnat fatta det på annat sätt kommer troligen deraf, att du tagit en helt godtycklig och *mot* inbjudningens ordalag stridande utgångspunkt för ditt bedömande af saken, i det du antar att man velat

»prisbelöna små barn *derför* att de haft någon som lärt dem sy — — *derför* att de *mottagit* undervisning.»

I så fall skulle ju hela klasser ha erhållit de lättförtjenta belöningarne, hvaremot inbjudningen uttryckligen säger, att de

skulle tillfalla de flitigaste och skickligaste lärjungarne, de hvilka ej blott *mottagit* utan med trohet och flit gjort sig till godo den erhållna undervisningen. Skilnaden är alldeles densamma som mellan tjenaren som *mottog* sin herres pund och nedgrof det och den andra som *mottog* det; men för att *genom eget arbete mångdubbla dess värde*.

För att ej inse denna skilnad har du, käraste Sigyn, måst göra våld på dig sjelf och bli ditt egentliga åskådningssätt otrogen. Du har, för en gång och som jag hoppas den sista, skattat åt det gängse misstaget att betrakta skolungdomen blott såsom ett viljelöst *mottag* för undervisningen — ett slags råämne, som inpressas i de gifna läroformerna och får sitt pris när detta skett utan motstånd. Vi, arbetstäckans anordnare, ha ett annat åskådningssätt och hvad vi velat belöna var icke denna massans passiva lydriad, utan tvärtom den individuela handlingsdriften och viljekraften, som sporrar till allt högre flit och fullkomning i arbetet.

Och just för att förekomma att belöningarne kunde betraktas som lockbete, framlades inbjudningen till pristäckan först vid arbetsårets slut, då det måste vara tydligt att de utan förberedelse företagna pröfningarne gælde resultatet af förflutna tidens flit, icke ett arbete gjordt under den falska föreställningen att »det i verlden visserligen gäller att *vara*, men i första rummet att *synas*».

Jag kunde påpeka åtskilliga andra missgrepp och »felande länkar» i din bevisning mot nyttan och för faran af vår anspråklösa lilla arbetstäckan, men det sagda må vara nog. Hvad du yttrar om husfliten i allmänhet och om dess förhållande till det andliga arbetet öfverensstämmer till det mesta med mina egna åsigter, och jag kan ej fatta annat än att du, kära Sigyn, med dessa vackra och rigtiga satser bestyrkt i stället att bestrida den tanke, som ligger till grund för den klandrade åtgärden.

Äro vi således öfverens i denna punkt och har jag lyckats öfvertyga dig att bevekelsegrunderna och syftet med den ofta

nämnda arbetstäfflan varit helt andra än de af dig förutsatta, så återstår mellan oss blott den frågan: *böra inalles några slags belöningar ingå i barnuppfostran?* Här synas vi vara af olika tanke, men då det för denna gången skulle föra mig för långt att ingå i ett djupare tankeutbyte rörande denna viktiga fråga, slutar jag här med att i min ordning uppställa till ditt besvarande ett par spörsmål i afseende härpå.

1. Är det sannt, såsom Sigyn antager, att hvarje belöning för en fullgjord skyldighet*) ger barnet en falsk föreställning om rätt och pligt?
2. I så fall, huru vågar Sigyn unna barnet »lärarens gillande och fars och mors smekning?»
3. Förutsatt att ett uppfostrings-system kunde uttänkas, som förkastade allt användande af belöning — *vore ett sådant system naturligt* — vore det *kristligt*?

Esselde.

31. F. d. arftagerskan.

Af spekulanterna på min hand
 Främst envoyén jag på listan får sätta.
 Fracken är späckad med stjernor och band,
 Högt bär han hjessan, fast han är för detta —
 Högt såsom fordom när herr diplomaten
 Sken i sitt anletes stolta ornat.
 Staten han höll, när han tjenade staten,
 Honom har tvungit att ge in sin stat.
 Dernäst mig ifrigt fast pryddligt sin kur
 Gjorde tre grefvar och fyra baroner,

*) Jag antar att det är detta du menar med uttrycket »mottaga undervisning».

Atterna gamla men på retur!
 Tvenne ryttmästare, fem brukspatroner
 Talte om känslor, om »hopp» och om »plåga»
 Och det i kapp med en kunglig sekter,
 Hofpredikanter som råkat i låga,
 Anlagt peruker och nya manér.

Två professorer, som samlat — skuld,
 Sökte sin eld metafysiskt förklara.
 Grufligt för mig — eller för mitt guld
 Svärmade skäggfagra löjtnanters skara.
 Sist fick jag sätta på friarnes lista
 Handlande såväl i gross som minut,
 Myndiga herrar, som sälja i kista,
 Och vigilanta, som sälja i strut.

Men du är kommen välsignade kris!
 Mina förmyndare begge cederat,
 Sedan de på ett förunderligt vis
 Nästan till noll min million reducerat.
 Liksom de gulnade löfven i skogen,
 Liksom på fälten vildt flygande sand
 Skaran är skingrad. Mig ingen blef trogen.
 Slocknad är kärlekens härjande brand.

Hastigt och lustigt sin »eviga» tro
 Mina tillbedjare alla setts bryta.
 För serenader jag skall få ro,
 Konstgjorda tårar ej mera se flyta.
Han blott, som fordom i fjerran sig gömde,
 Flyende mig, när jag var millionär,
Han — idealet om hvilket jag drömde —
 Sitter nu älskad och älskande här.

Rolf Esbjörnsson.

32. Boköfversigt.

Den förtjenstfulle förläggaren hr Hjalmar Linnström har ånyo rigtat vår undervisnings-literatur med några goda och väl utarbetade verk. *Kyros fälttåg af Xenofon*, pris 2 kr. fullföljer den värdefulla samlingen af klassiska författare i svensk drägt — i våra tider dubbelt behöflig, då de döda språken ej mera läsas af alla och, när de läsas, sällan begagnas för något så praktiskt ändamål som att studera de klassiska författarne. *The lady of the lake* (pris 1,50) af Walter Scott, utgifven och försedd med noter och ordbok af A. Z. Collin, samt *Engelsk läsebok 1:sta kursen* med anmärkningar och ordbok af dr Vilhelm Sturzen-Becker (pris 2 kronor) erbjuda en synnerligt god ledning så väl för skolstudier som sjelfundervisning och kunna med skäl anbefallas till både skolor oc'i hem såsom något af det bästa vår literatur har att bjuda på detta område.

Spridda blad från skären af den välbekanta signaturen —th— (pris 2,25) gifva i vackra och målande drag en bild af skärboens lif »vid östrasaltets rand», sådant det ter sig ej blott i den nyktra verkligheten, deladt mellan sotad härd och skummande våg, utan ock i inbillningens verld, under inflytande af naturandarnes gycklande spel — allt dock genomträngdt af den ut hålliga kraft, i godt som ondt, hvilken utgör kännetecknet på det nordiska skaplynnnet. Boken läses med nöje och är synnerligt lämplig till samfäld läsning i familjekretsen.

De Stora verken *Verldslitteraturens historia*, *Sveriges historia* samt *Nordisk familjebok* hafva under sommaren utkommit i åtskilliga häften, hvarur vi framdeles torde komma att påpeka ett och annat såsom särskildt anmärkningsvärdt.

33. Minneslista för tidningsläsare.

Mången har säkerligen erfarit hurusom goda och märkliga uppsatser i tidningarne genomläsas och borttappas som nål i höstack. Vill man sedermera efter längre eller kortare tid återfinna dem, måste digra tidningshögar genomsökas, ej sällan förgäfvades, alltid med tidspillan och besvär. För att underlätta ett dylikt arbete hafva vi, oss sjelfva och andra till tjänst, beslutat att under ofvanstående rubrik anteckna ur de tidningar, som för oss äro tillgängliga, hvad vi, rörande dagens viktigare frågor, literaturer och konst m. m., finna vara mest minnesvärdt. Början sker från och med den 1:sta juli innevarande år och fortsättes i detta häfte till och med den 31 augusti. Åtminstone för närvarande göres sammandraget så kort som möjligt. Måhända komma vi framdeles att gifva uppställningen en annan form än hvad den nu erhåller.

Tillståndet i Nordamerikas sydstater. Officiel berättelse af engelska beskickningen i Washington. Aftbl. 149.

Rysslands örlogsflotta. Dess utveckling och närvarande ståndpunkt. N. D. Alleh. 149, 155, 160, 165.

1876 års riksdag. Redogörelse för hvad densamma uträttat. St. Dagbl. 151, 153, 160, 161, 172,

Om kostnaden af vårt landtförsvar. Aftbl. 154.

Det praktiska anlagets rätta beaktande vid uppfostran. Af O. v. F. N. D. Alleh. 159.

Bref från Ryssland. Detta rikets politiska ställning och befolkningens begär efter landvinningar. St. Dagbl. 159.

Fångars behandling. Aftbl. 160.

Bref från Filadelfia. Om vördnaden för svenska minnen. Aftbl. 160.

Ryska agenter i Frankrike. Aftbl. 162, 163.

Om sparsamhet och sparkassor. N. D. Alleh. 165.

Om förlust af medborgerligt förtroende. N. D. Alleh. 165.

Lång kredit. Alleh. f. Folket 32.

Första nordiska filologmötet. Om förbindelsen mellan Sverige och Ryssland i äldre tider. St. Dagbl. 169.

5:te svenska publicistmötet. Aftbl. 169, 170.

Från Paris' politiska salonger. P. & Inr. Tidn. 174.

Om ämneskriifning vid maturitetsexamen. Aftbl. 174.

Gamle Jyske Folkeviser. Historik. P. & Inr. Tidn. 179.

14:de allmänna landtbruksmötet. Om slöjdskolor. Aftbl. 180.

Om fattiggårdar. Aftbl. 180.

Bref från Ryssland. Om Czar Peters testamente. St. Dagbl. 186.

Anna Maria Lenngren. Litterär karakteristik. P. & Inr. Tidn. 191, 192, 194, 196, 198.

Försvarsfrågan. Redogörelse för dess behandling och utveckling sedan 1860. St. Dagbl. 192, 194, 199, 201.

John Eriksson och 1876 års försvarsplan. Aftbl. 193.

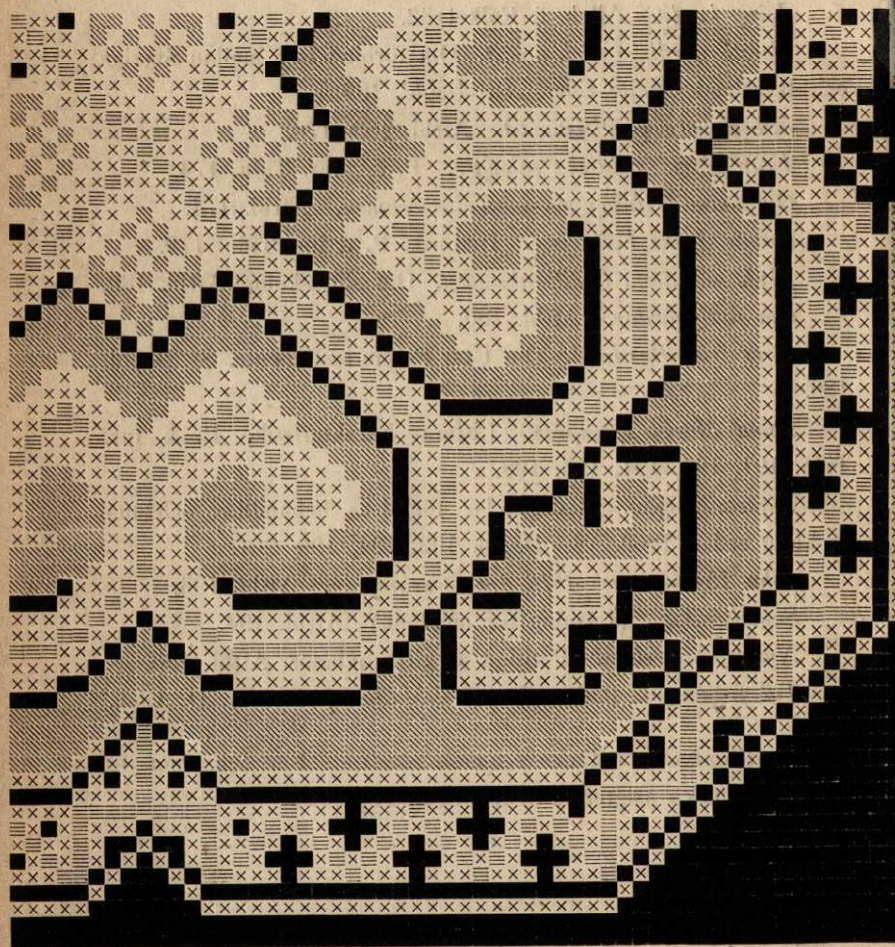
Sagoliteratur. (Läsning för ungdom.) Aftbl. 194.

Nykterhetsrörelsen. Petition af gifta qvinnor. Aftbl. 193.

Till frågan om dödstraffet och dess tillämpning. N. D. Alleh. 200.

Predikantmötet och den religiösa rörelsen. För och emot de Waldenströmska åsigterna. St. Dagbl. 200.

34. Mönster.

▨ Mellangrönt, ■ mörkgrönt, ≡ klart rött, × bottenfärg, öfversydd med korsstyg af fint mörkgrönt reggar
□ bottenfärg utan öfverkorsning.

Sys med ett slags hög flätsöm (»twist») på havanna-stramalj. — Sömmen och mönstret från gamla allmogearb.
tillämpade af fru HANNA WINGE.